

Republika Crna Gora
AGENCIJA ZA TELEKOMUNIKACIJE

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ

za 2003. godinu

UVODNA RIJEČ

Agencija za telekomunikacije Crne Gore, kao nezavisno regulatorno tijelo, svoje aktivnosti sprovodi na otvoren, pouzdan, transparentan i nediskriminatoran način, funkcionalno nezavisno od subjekata koji eksploatišu telekomunikacione mreže, obezbjeđuju opremu ili pružaju servise. Poštujući opšteprihvaćene regulatorne principe Agencija za telekomunikacije svojim radom teži slijedećim ciljevima:

- Njegovanje konkurencije na tržištu kao podsticaj za efikasno pružanje telekomunikacionih usluga, visok nivo kvaliteta usluga, savremene usluge i efikasne cijene,
- Spriječavanje zloupotrebe kao što su previsoke cijene ili monopolističko ponašanje dominantnog operatora,
- Podsticanje investicija radi širenja telekomunikacionih mreža,
- Zaštita interesa korisnika telekomunikacionih servisa,
- Podsticanje efikasne interkonekcije,
- Racionalno korišćenje ograničenih resursa kao što su radio frekvencijski spektar, numeracija, itd,
- Promovisanje univerzalnog pristupa osnovnim telekomunikacionim servisima.

Zoran Sekulić
direktor Agencije

U želji da doprinesemo Vašoj boljoj informisanosti o stanju tržišta u sektoru telekomunikacija Crne Gore, i ove godine odlučili smo da uložimo dodatni napor i sačinimo ovu publikaciju, koja je jedan od pokazatelja našeg dugogodišnjeg kvalitetnog rada na regulaciji sektora telekomunikacija u Crnoj Gori. Da podsjetimo, marta ove godine slavili smo tri godine postojanja Agencije za telekomunikacije, pune tri godine napornog rada i iskustva u tom poslu.

Kroz tekstove publikacije upoznaćete se sa osnovnim aktivnostima u sektoru telekomunikacija Crne Gore tokom prošle godine, kao i dešavanjima koja su već obilježila ovu godinu. Poslovi koje obavlja Agencija odvijaju se u kontinuitetu pa smo samim tim smatrali da u ovoj publikaciji svoje mjesto treba da nađu i aktivnosti koje smo započeli u 2003. godini, a završili ih tokom ove godine.

Nadam se da će Vam ova publikacija i informacije prezentovane u njoj biti od koristi u daljem radu i boljem upoznavanju stanja telekomunikacionog tržišta u Crnoj Gori. Želja je Agencije da nastavi uspješnu saradnju sa svim telekomunikacionim operatorima, institucijama u oblasti telekomunikacija u zemlji i međunarodnim institucijama, da ima neposrednu komunikaciju sa svim korisnicima telekomunikacionih servisa čiji interesi su krajnji cilj i parametar uspješnosti rada Agencije kao regulatornog tijela.

Svima Vama želim puno uspjeha u radu i srdačno Vas pozdravljam!

DIREKTOR
Zoran Sekulić

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Z. Sekulić', written in a cursive style.

UVOD

Na početku publikacije dali smo pregled stanja na telekomunikacionom tržištu u Crnoj Gori (fiksna telefonija, mobilna telefonija, javne govornice, Internet).

Koncept univerzalnog servisa polazi od osnovnih smjernica i principa Svjetske trgovinske organizacije i Evropske Unije u pravcu liberalizacije sektora telekomunikacija i dugoročnog je karaktera sa ciljem stvaranja uslova da se korisnicima u Republici, bez obzira na njihovu geografsku lokaciju omogući pristup telekomunikacionim servisima odgovarajućeg kvaliteta po prihvatljivim i nediskriminatornim uslovima.

Problem univerzalnog servisa je veoma izražen i bitan za područje Crne Gore i njene korisnike i kao takav bio je tema druge konferencije u organizaciji Agencije za telekomunikacije te je našao svoje mjesto i u ovoj publikaciji.

Interesantno je pogledati i listu preduzeća koja obavljaju telekomunikacionu djelatnost u Crnoj Gori na osnovu licenci i rješenja koje je izdala Agencija za telekomunikacije.

Jedan od veoma značajnih projekata za Crnu Goru, koji je Agencija uspješno započela je izgradnja monitoring sistema Crne Gore. Agencija je pokrenula aktivnosti na izradi Glavnog projekta za izradu Glavnog kontrolno mjernog centra u Podgorici, kao i aktivnosti na definisanju imovinsko pravnih odnosa mikrolokacije Glavnog kontrolno mjernog centra u Podgorici i mikrolokacije kontrolno mjerne stanice na Crnom Rtu u Sutomoru. Treba istaći i da je već raspisan Međunarodni javni tender za nabavku opreme, uređaja i vozila za mobilnu kontrolno mjernu stanicu.

Prošla godina protekla je u daljem zaokruživanju regulatornog telekomunikacionog okvira i izradi i izdavanju novih Pravilnika. Do sada su urađeni i nacrti sedam novih pravilnika, jednog prijedloga za izmjenu pravilnika i nacrti Plana namjene frekvencija i Plana numeracije, a započeli smo javne konsultativne procese.

U martu ove godine osnovan je Savjet Agencije za telekomunikacije.

Ostvarivanje zaštite interesa korisnika telekomunikacionih usluga je najbitniji segment regulacije telekomunikacija. Agencija je svojim Pravilnikom o zaštiti interesa korisnika telekomunikacionih usluga uredila zaštitu prava korisnika i postupak rješavanja prigovora korisnika na račune telekomunikacionih usluga.

Jedna od tema publikacije je interkonekcija između javnih telekomunikacionih mreža, koja je pod pravednim, proporcionalnim i nediskriminatornim uslovima, neophodna premisa za razvoj otvorenog i konkurentnog tržišta.

Pitanje tarifne politike takođe je našlo svoje mjesto u ovoj publikaciji, a pošto je ova tema veoma aktuelna, planiramo održavanje stručnog seminara u septembru 2004. u Budvi koji će nositi naslov "Regulatorna djelatnost u tarifiranju telekomunikacionih servisa".

Inspekcijski pregled i tehnički prijem su samo jedan dio posla koji redovno obavljaju telekomunikacioni inspektori u našoj Agenciji.

Prošlu i ovu godinu obilježile su stručne konferencije (REGFEST) u organizaciji Agencije, a predstoji nam i pomenuti Seminar u sklopu INFOFEST-a, o kojima će biti dosta riječi u publikaciji.

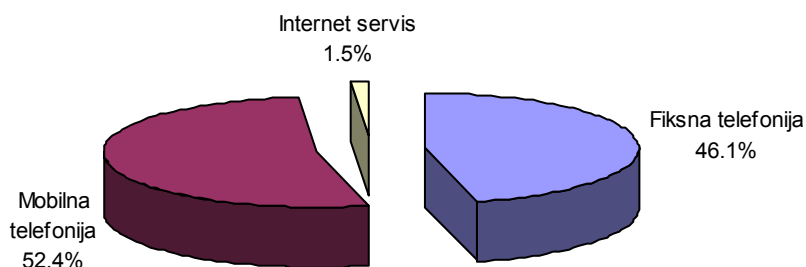
Inače, ostvarene su studijske posjete Drugom i trećem pripremnom sastanku za pripremu Svjetskog samita o Informacionom društvu (WSIS) u Ženevi, Četvrtom globalnom simpozijumu za regulatore (GSR) u Ženevi, Seminaru na temu: "Konsultacije za zemlje Jugoistočne Evrope o izricanju presuda iz oblasti telekomunikacija u skladu sa Zakonom o telekomunikacijama" u Vašingtonu, Drugom Univerzitetu komunikacija Jugoistočne Evrope u Sarajevu, Seminaru o monitoringu RF spektra u organizaciji SETA u Skoplju, TELFOR-u u Beogradu, Regulatornoj Agenciji za Komunikacije (CRA) Bosne i Hercegovine, Agenciji za telekomunikacije, radiodifuziju i poštu (ATRP) Slovenije, Upravi za telekomunikacije (Ministarstvo za transport i veze) Makedonije. Odslušana su dva kvalitetna specijalistička kursa u organizaciji Elektrotehničkog fakulteta u Podgorici – Katedra Telekomunikacije i to: VoIP tehnologije i XDSL sistemi, kao i seminari: Upravljanje radiokomunikacijama i RF spektrom i Mobilne radiokomunikacije.

Treba napomenuti da će Agencija i dalje učestvovati na međunarodnim konferencijama koje organizuju ITU i druge međunarodne organizacije iz oblasti telekomunikacija, organizovati regionalne konferencije iz oblasti telekomunikacija, te nastaviti saradnju sa regulatorima iz zemalja u okruženju, a posebno imamo za cilj da tokom ove godine dobijemo status pridruženog člana Međunarodne Unije za Telekomunikacije (ITU) kao i da uzmemo aktivno učešće u radu i dobijemo status čvorišta Telekomunikacione asocijacije Jugoistočne Evrope (SETA).

STANJE NA TELEKOMUNIKACIONOM TRŽIŠTU U CRNOJ GORI

U ovom poglavlju su dati podaci o tržištu telekomunikacija u Republici Crnoj Gori. Razmatrani su segmenti tržišta fiksne telefonije, mobilne telefonije i Internet servisa.

Ukupan prihod na tržištu telekomunikacija u 2003. godini je iznosio 162668575 €, što predstavlja povećanje od 1,08% u odnosu na 2002. godinu. Raspodjela prihoda, u 2003. godini, po segmentima je data na sljedećem grafikonu:

Ukupan prihod u segmentu tržišta fiksne telefonije se smanjio se u 2003. godini u odnosu na 2002. godinu za 4,2%, dok se udio fiksne telefonije u ukupnom prihodu na tržištu telekomunikacija smanjio u odnosu na 2002. godinu za 2,5%.

Ukupan prihod u segmentu tržišta mobilne telefonije se povećao u 2003. godini u odnosu na 2002. godinu za 4,9%, dok se udio mobilne telefonije u ukupnom prihodu na tržištu telekomunikacija povećao u odnosu na 2002. godinu za 2%.

Povećanje prihoda u segmentu Internet servisa u 2003. godini u odnosu na 2002. godinu, je najveći i iznosi 74,4%, dok se udio ovog segmenta povećao u ukupnom prihodu za 0,5%.

U daljem tekstu dat je pregled po pojedinim segmentima u sektoru telekomunikacija.

FIKSNA TELEFONIJA

Telekom Crne Gore A.D. je jedini javni telekomunikacioni operator koji ima licencu za javnu fiksnu telekomunikacionu mrežu i pružanje javnih fiksnih telekomunikacionih servisa.

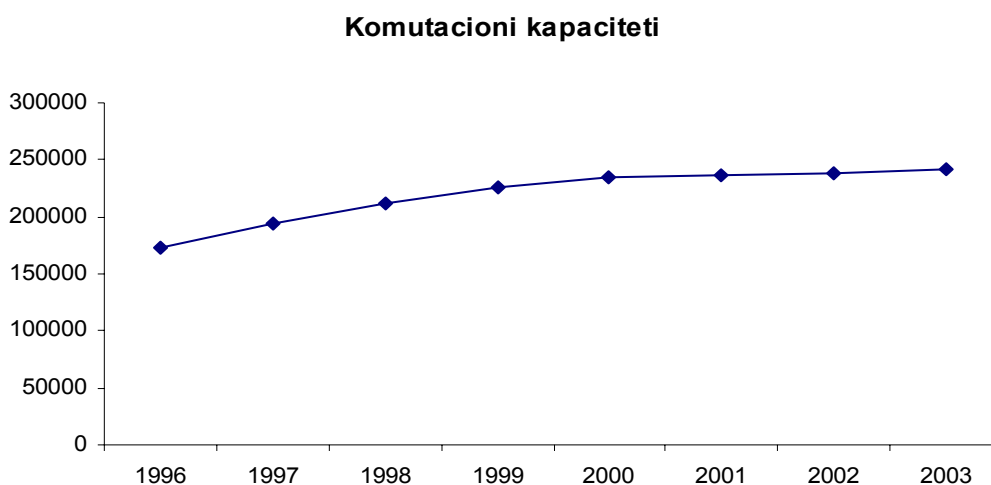
Telekom Crne Gore je nastao razdvajanjem preduzeća PTT Crne Gore, koje je pružalo poštanske, telegrafske i telekomunikacione usluge. Telekom Crne Gore je pravni nasljednik PTT Crne Gore u svim oblastima telekomunikacione aktivnosti.

Djelatnost kompanije obuhvata održavanje i eksploataciju telekomunikacionog sistema na području Crne Gore, razvoj telekomunikacionih tehnologija i obezbjeđivanje telekomunikacionih servisa korisnicima.

Broj korisnika i kapaciteti

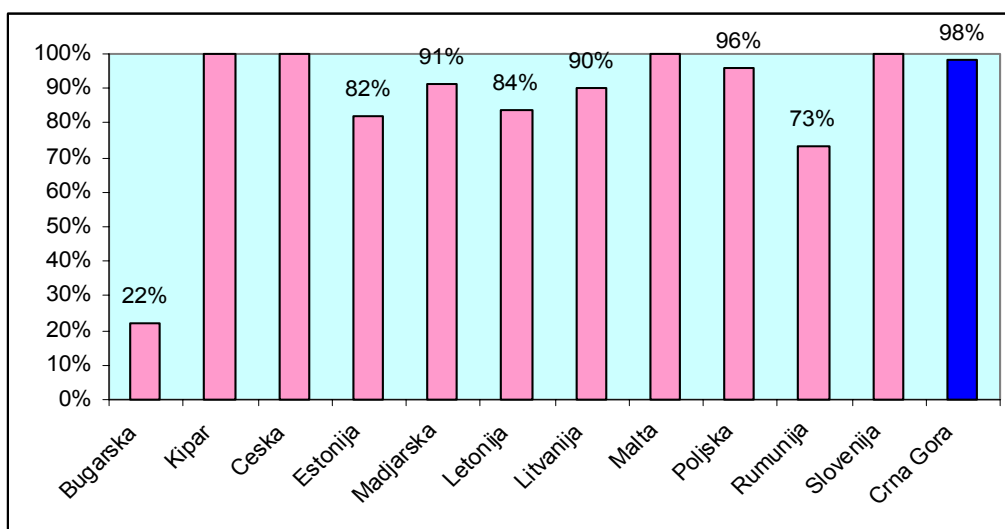
Telekom Crne Gore A.D. je u proteklih nekoliko godina realizovao značajna investiciona ulaganja koja su rezultirala, kako proširenjem kapaciteta, tako i unapređenjem kvaliteta opreme.

Dinamiku proširenja komutacionih kapaciteta ilustruje sljedeći dijagram:

Uporedni prikaz nivoa digitalizacije mreže u poređenju sa državama kandidatima za pristup EU pokazuje da je nivo digitalizacije mreže u Crnoj Gori 4 puta veći nego u Bugarskoj, znatno veći od Estonije, Letonije, Litvanije, Rumunije, Mađarske i nešto malo veći od Poljske, što je i prikazano na sljedećem grafikonu (1).

1 Izvor: IBM-NRA:Četvrti izvještaj o monitoringu država kandidata za pristup EU, koji se odnosi na sektor telekomunikacionih servisa. Ovaj Izvještaj je pripremljen za potrebe Evropske komisije, a podaci koji su navedeni u njemu se odnose na 30. jun 2003. godine.

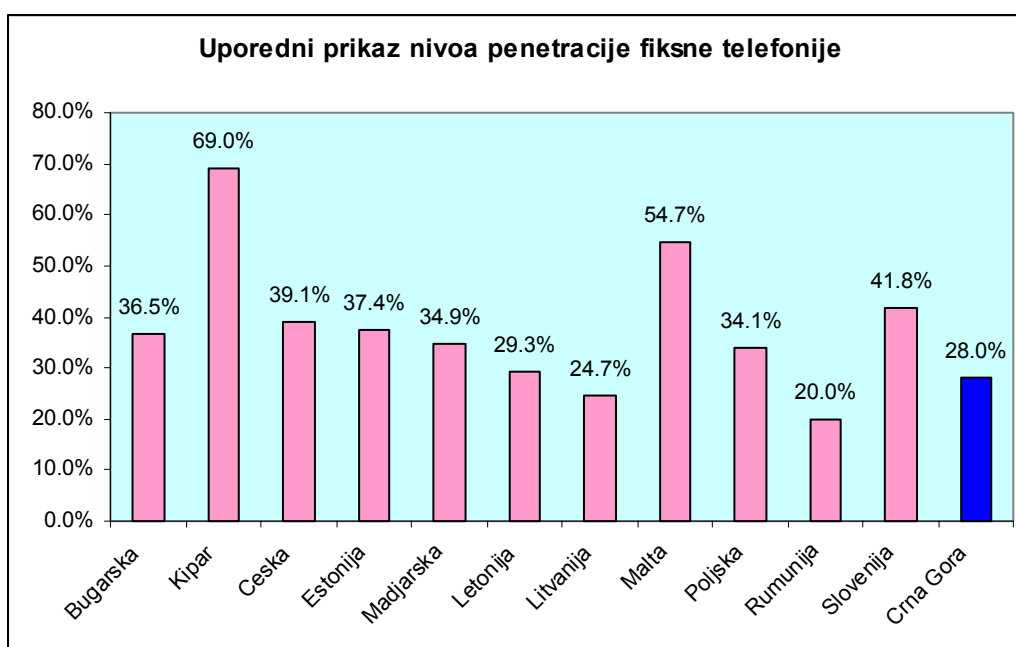

Ukupan broj uključenih telefonskih linija na kraju 2003. godine je iznosio 188.012, od čega je 93% direktnih priključaka, dok je 7 % dvojničkih priključaka.

Povećanje broja uključenih telefonskih linija u 2003. godini iznosi 0.4% u odnosu na 2002. godinu.

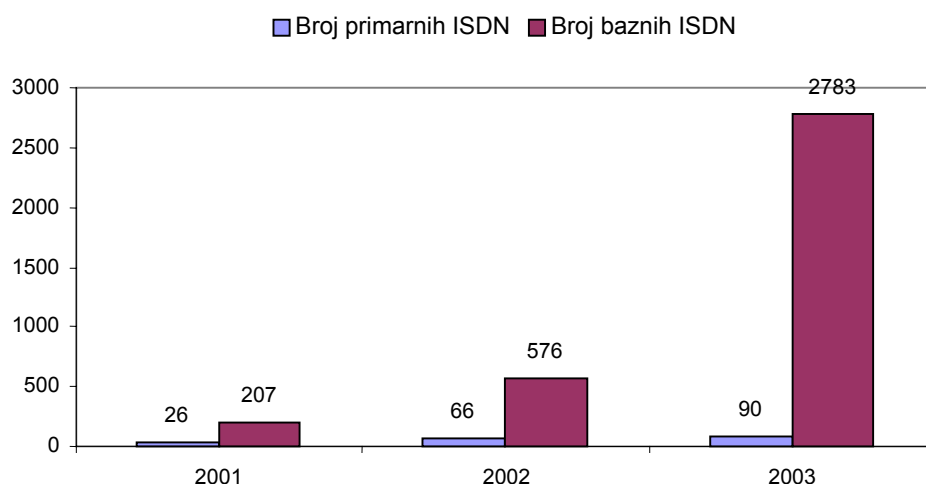
Broj uključenih telefonskih priključaka na 100 stanovnika (penetracija fiksne telefonije) u Crnoj Gori na kraju 2003. godine je iznosila 28%.

Uporedni prikaz nivoa penetracije u Crnoj Gori u poređenju sa državama kandidatima za pristup EU je dat na sljedećem grafikonu (1):

Telekom Crne Gore je usvajajući nove trendove u razvoju telekomunikacija, uz postojeći stepen digitalizacije mreže stvorio uslove za pružanje ISDN servisa, koji predstavlja nadgradnju postojeće javne telefonske mreže.

Na sljedećem grafikonu je prikazan porast broja baznih i primarnih ISDN priključaka, u posljednje tri godine:

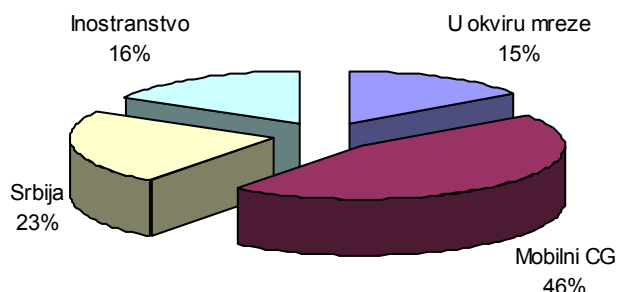

Sa grafikona se može vidjeti da se broj baznih ISDN priključaka u 2003. godini povećao za 383% u odnosu na 2002. godinu, dok se broj primarnih ISDN priključaka u istom periodu povećao za 36%.

Obim i struktura saobraćaja

Broj utrošenih impulsa u 2003. godini se smanjio u odnosu na 2002. godinu za 3,2%, dok se broj impulsa po telefonskom priključku, u istom periodu, smanjio za 3,65%².

Struktura utrošenih impulsa³ u 2003. godini je prikazana na sljedećem grafikonu:

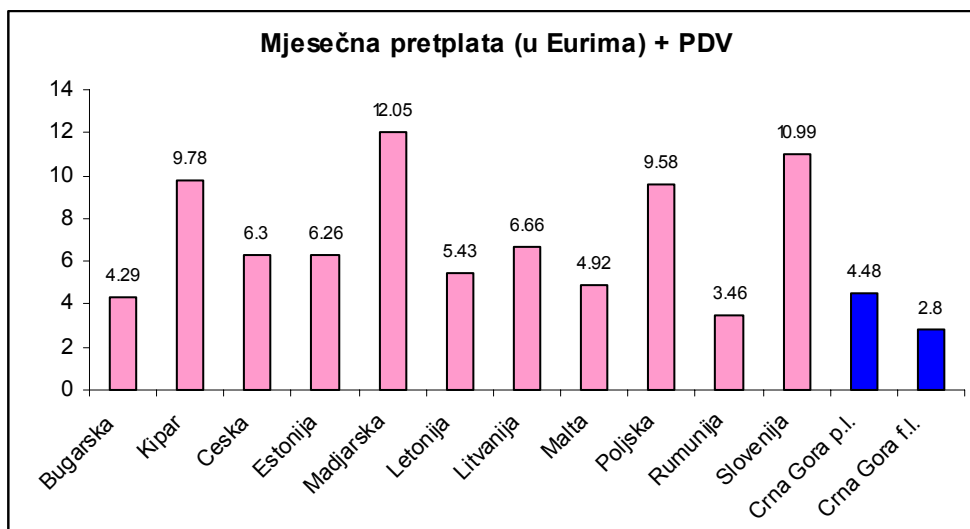
Tarife

Cijena telefonskog priključka iznosi 67,00 €, što je nešto ispod prosjeka u zemljama centralne i istočne Evrope, gdje je prosječna cijena telefonskog priključka 70,00 €.

² Razlika u procentualnim vrijednostima je posljedica povećanja broja telefonskih priključaka u 2003. u odnosu na 2002. godinu.

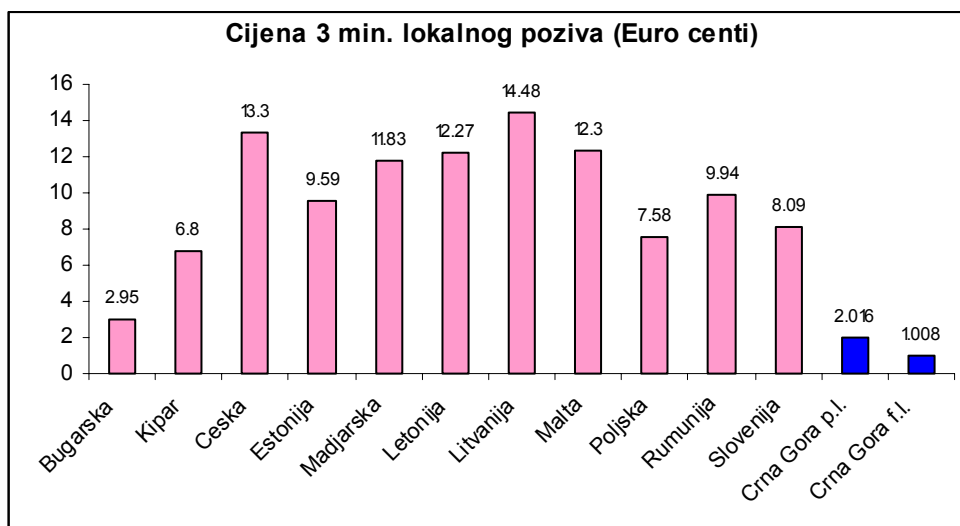
³ U zavisnosti od destinacije odlaznog poziva zavisi i trajanje impulsnog intervala (npr. za pozive prema mobilnim mrežama u Crnoj Gori trajanje impulsnog intervala iznosi 1 sekundu, dok za pozive prema fiksnoj mreži u Srbiji taj interval iznosi 2,76 sekundi)

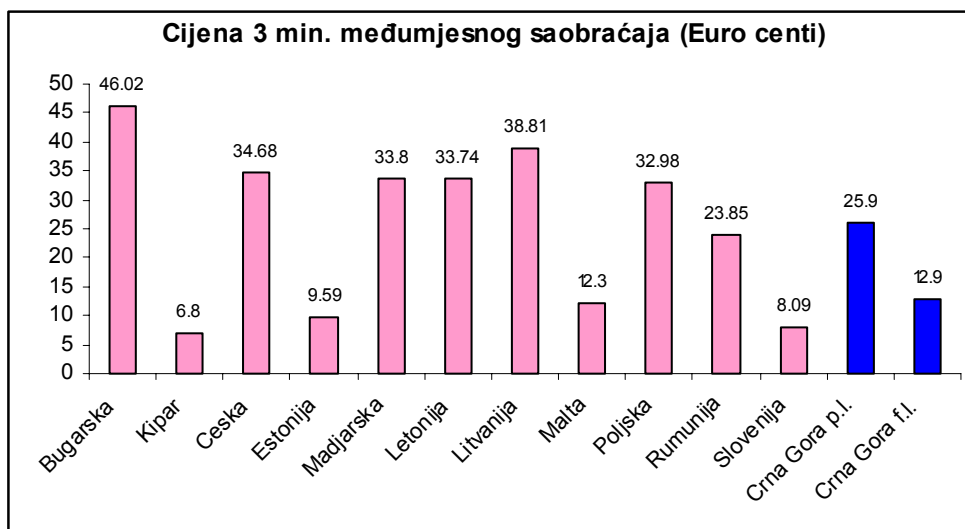
Mjesečna pretplata za kategoriju fizičkih lica u 2003. godini iznosila je 2,80 €, dok za kategoriju pravnih lica iznosi 4,48 €. U poređenju sa zemljama iz srednje i jugoistočne Evrope mjesečna pretplata je među najnižim u regionu, što je ilustrovano sljedećim dijagramom (1):

Nivo mjesečne pretplate u Crnoj Gori je na najnižem nivou u poređenju sa državama kandidatima za pristup EU, a takođe i mnogo niži nego u zemljama članicama EU, u kojima mjesečna pretplata iznosi u prosjeku 14,20 €. Ovaj podatak pokazuje da su cijene mjesečne pretplate u Crnoj Gori ispod nivoa troškova, što znači da je neophodno sprovesti dalji rebalans tarifa.

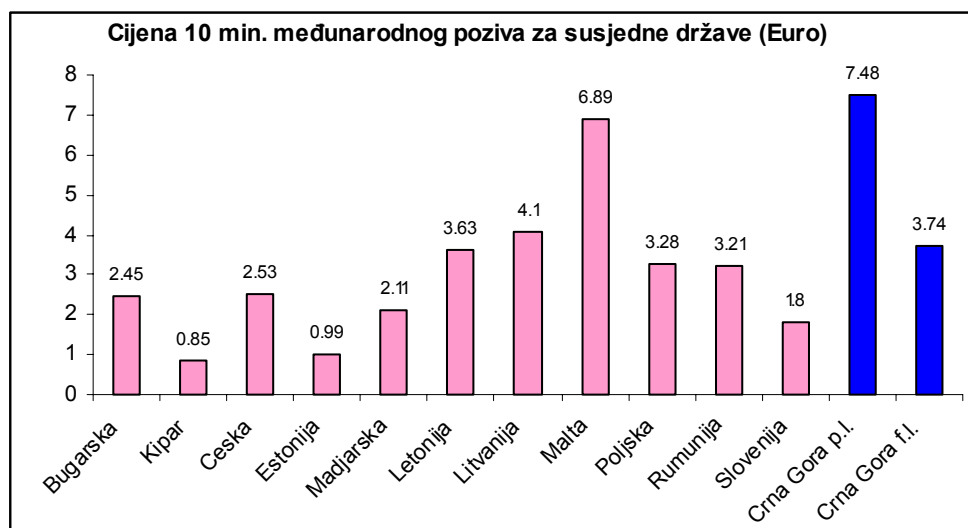
Na sljedećim dijagramima su prikazani uporedni podaci, u odnosu na države kandidate za prijem u EU za tarife lokalnih, međugradskih poziva:

Može se primijetiti da su tarife za lokalni saobraćaj u Crnoj Gori najniže od svih država centralne i jugoistočne Evrope, a da su daleko ispod prosjeka država članica EU.

Cijene međumjesnog saobraćaja, za fizička lica, su među najnižim u odnosu na pomenute države. Uporedne cijene za pozive prema mrežama u inostranstvu su prikazane na sljedećim grafikonu (1):

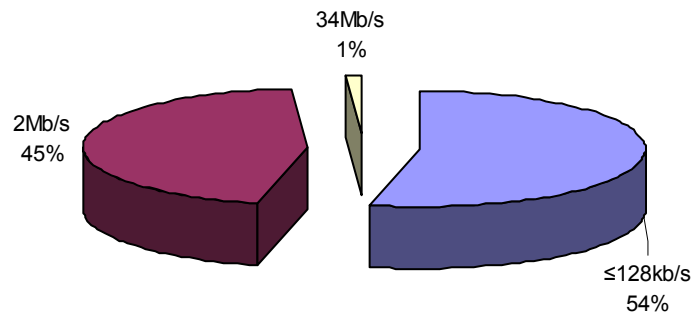

Što se tiče cijena za međunarodni saobraćaj u Crnoj Gori se primjenjuju cijene koje su iznad odgovarajućih cijena država u regionu i država članica EU.

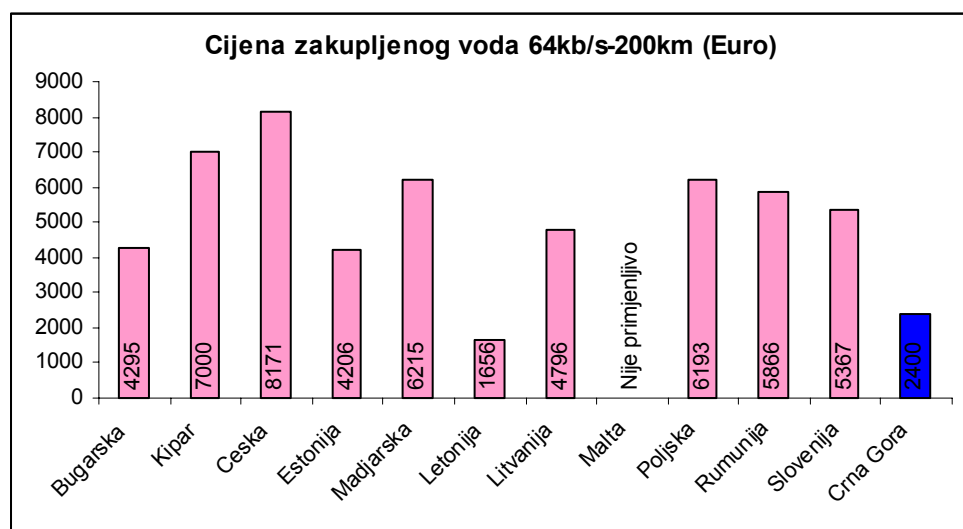
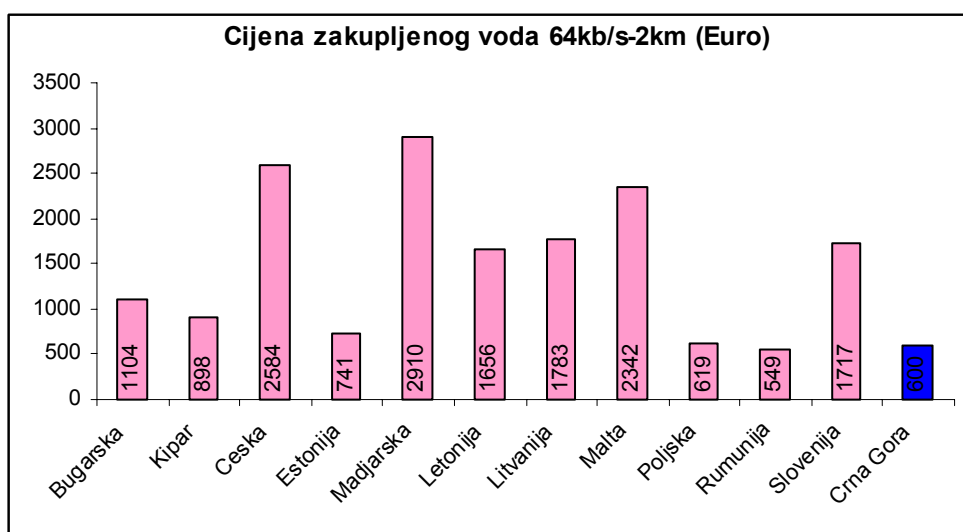
Neuravnoteženost cijena lokalnih i međugradskih poziva u odnosu na međunarodne pozive, ukazuje na potrebu rebalansa tarifa. Prosječni mjesečni iznos telefonskog računa u 2003. godini iznosio 24,63€. Istovremeno pravna lica su ostvarila prosječne mjesečne račune u iznosu od 81,25€, a fizička lica 17,83€.

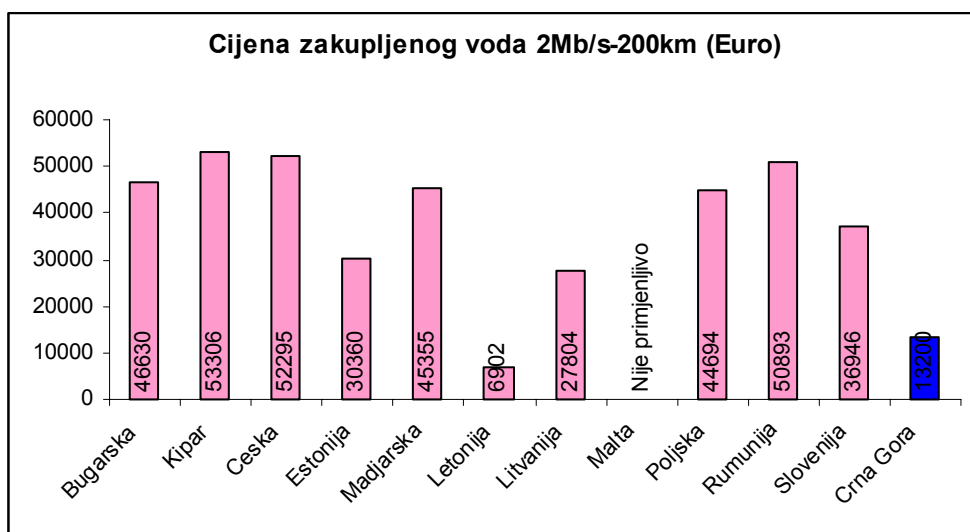
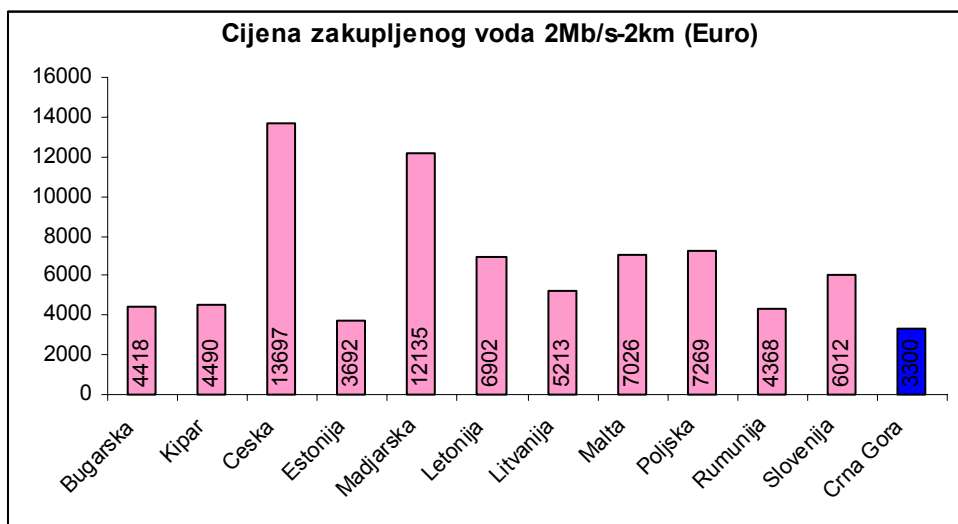
Iznajmljene linije

Telekom Crne Gore, takođe, nudi servis iznajmljenih linija. Struktura iznajmljenih međumjesnih linija prema kapacitetu je data na sljedećem grafikonu:

Podaci koji se odnose na cijene iznajmljenih linija dati su u poređenju sa državama kandidatima za pristup EU, za rastojanja 2 km i 200 km, za digitalne iznajmljene linije (kapaciteta 64kbit i 2Mbit) u okviru Crne Gore. Cijene se odnose na godišnji zakup bez PDV (1).

MOBILNA TELEFONIJA

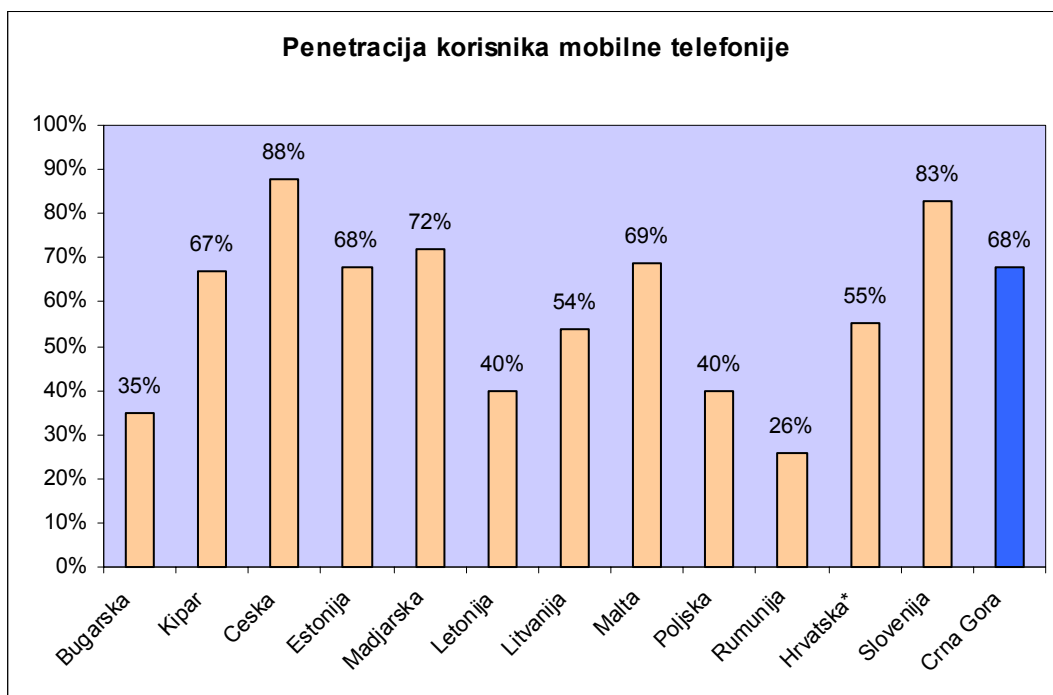
Kako je radio frekvencijski spektar ograničen resurs, broj mobilnih operatora je ograničen na tržištu koje je liberalizovano 2000. godine. Novi operatori mogu dobiti licencu u proceduri javnog tendera, nakon koje će im se dodijeliti frekvencije. Trenutno, licence neophodne za rad imaju dva operatora: ProMonte GSM, prvo osnovano joint-venture preduzeće u većinskom vlasništvu Norveškog Telenora i Monet d.o.o, u vlasništvu Telekomu Crne Gore A.D.

Pregled mobilnih mreža u Crnoj Gori

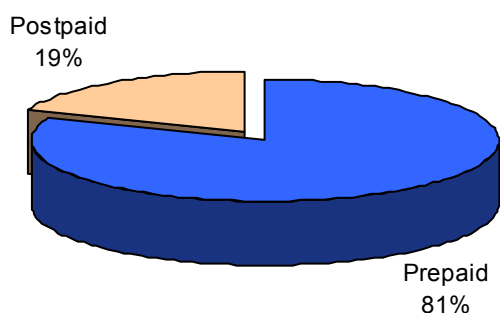
Operator	Sistem	Licenca	Početak rada
ProMonte	GSM-900 i GSM-1800	Decembar 2001.	1996
Monet	GSM-900 i GSM-1800	Decembar 2001.	2000

Broj korisnika

Ukupan broj korisnika mobilne telefonije na kraju 2003. godine je iznosio 420.338, što predstavlja smanjenje u odnosu na 2002. godinu od 5,5%. Ovaj broj korisnika odgovara penetraciji od 68%, što je iznad prosjeka u državama kandidatima za pristup EU u kojima je prosječna penetracija mobilne telefonije iznosila 43% (podatak od 30 juna 2003). Na sljedećem grafikonu su prikazani uporedni podaci za ove države i Crnu Goru (1, *podaci za Hrvatsku su dati od strane Vijeća za telekomunikacije Hrvatske (jun 2003.godine)):

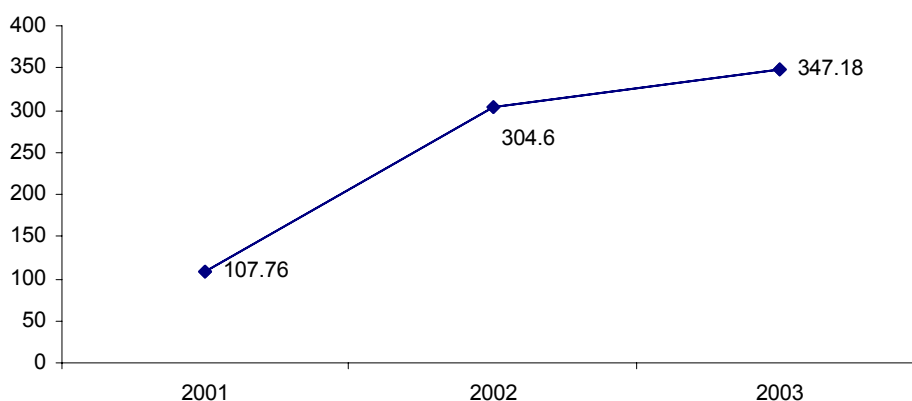
Smanjenje broja korisnika mobilne telefonije, se može tumačiti izvjesnim zasićenjem tržišta. Tako je broj prepaid korisnika na kraju 2003. godine bio manji u odnosu na kraj 2002. godine za 8,2%, dok se broj postpaid korisnika u istom periodu povećao za 7,5%. Na sljedećem grafikonu je prikazan odnos prepaid i postpaid korisnika na kraju 2003.godine:

Saobraćaj

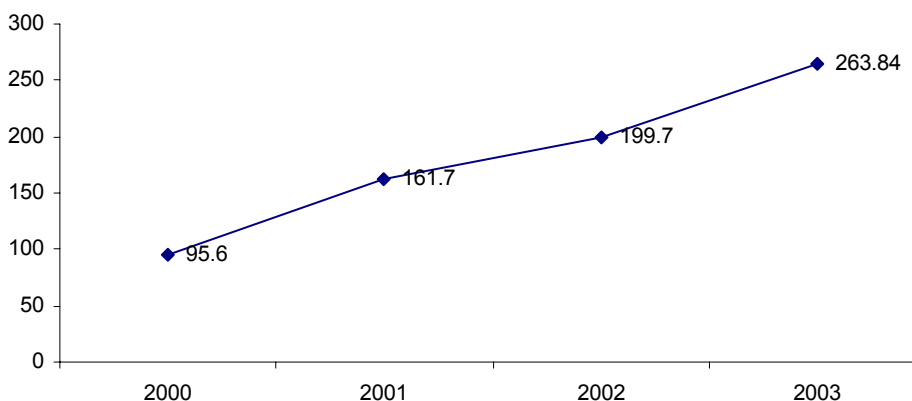
Iako je došlo do smanjenja broja korisnika, ukupan ostvareni saobraćaj se povećao u odnosu na 2002. godinu, tako da je u 2003. godini iznosio 347.186.230 minuta. Ukupan saobraćaj koji su generisali korisnici se povećao u odnosu na 2002. godinu za 13,9%. Rast ukupnog saobraćaja u posljednje tri godine prikazan je na sljedećem grafikonu:

Rast ostvarenog saobraćaja (milioni min.)

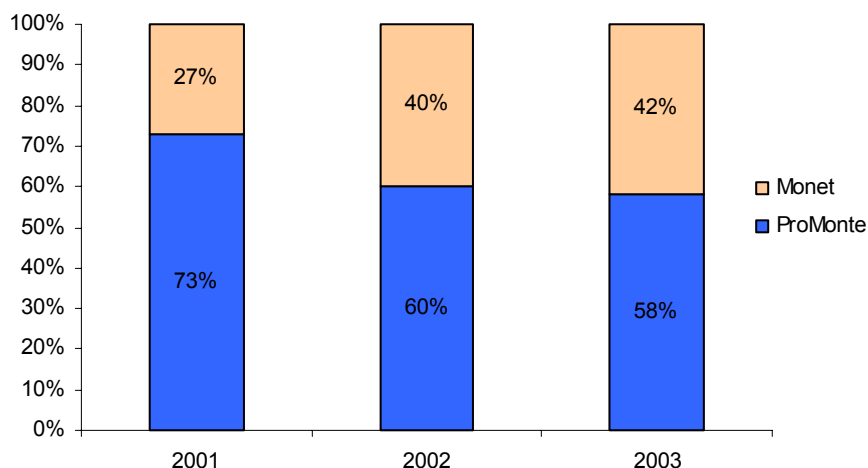
Trend rasta pokazuje i broj ostvarenih SMS poruka. Povećanje broja ostvarenih poruka u odnosu na 2002. godinu iznosi 32%. Dinamika rasta SMS poruka je prikazana na sljedećem grafikonu:

Rast Broja SMS poruka (u milionima)

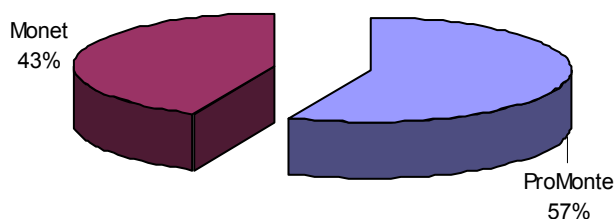
Tržišna pozicija operatora

Kao što je prethodno pomenuto smanjen je ukupan broj korisnika mobilne telefonije. Odnos između operatora prema ukupnom broju korisnika u poređenju sa prethodnim godinama je dat na slijedećem grafikonu:

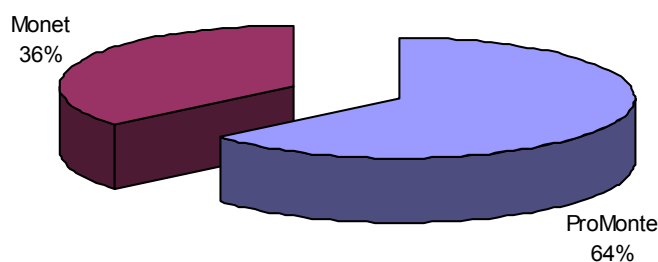

Sa grafikona se može vidjeti da je došlo do promjene odnosa kada je u pitanju ukupan broj korisnika. Broj korisnika ProMonte-a se u 2003. godini, smanjio za 8,8% (broj prepaid korisnika je smanjen za 10%, a broj postpaid korisnika je smanjen za 2,8%). U istom periodu broj korisnika Monet-a se smanjio za 0,8% (broj prepaid korisnika je smanjen za 5,6%, dok se broj postpaid korisnika povećao za 27,6%).

Sa aspekta ostvarenog saobraćaja koji su generisali krajnji korisnici, može se primijetiti da su oba operatora povećala svoj odlazni saobraćaj. ProMonte je ostvario povećanje svog odlaznog saobraćaja za 2,6%, dok je Monet ostvario povećanje svog odlaznog saobraćaja za 33,1%. Tržišna pozicija operatora prema ostvarenom saobraćaju u 2003. godini je prikazan na sljedećem grafikonu:

Tržišna pozicija operatora po osnovu ostvarenog ukupnog prihoda za 2003. godinu je prikazana na slijedećem grafikonu:

SERVIS JAVNIH TELEFONSKIH GOVORNICA

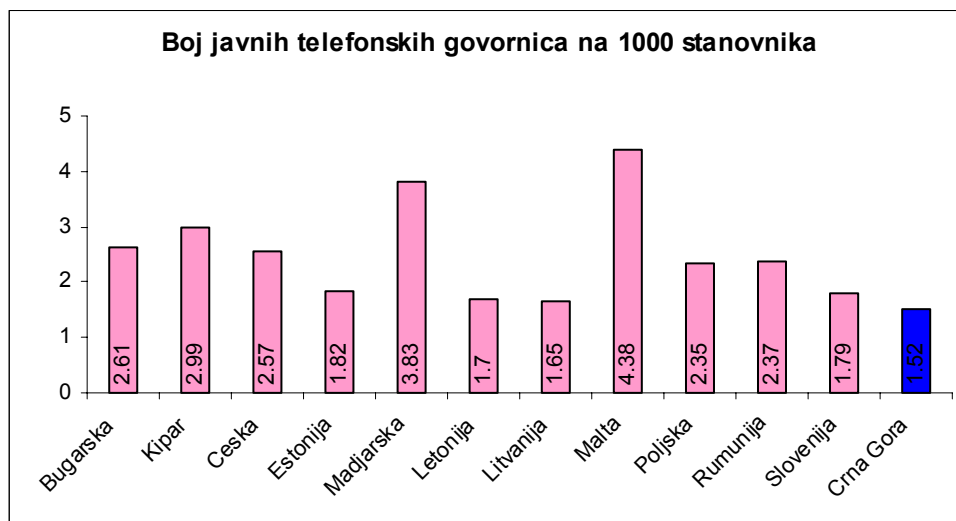
U Crnoj Gori pružanjem servisa javnih telefonskih govornica se bave dva preduzeća i to:

- Montenegro Card d.o.o. osnovano 17. 11. 1999. godine sa vlasničkom strukturom: Telekom Crne Gore A.D. (51%), Hellascom A.E. Atina (40%) i Jugoimport Mont d.o.o. (9%).
- Pošta Crne Gore d.o.o. osnovana 31. 12. 1998. godine odlukom o podjeli JP PTT saobraćaja Crne Gore na Poštu Crne Gore d.o.o. i Telekom Crne Gore a.d.
- Bristol d.o.o. iz Herceg Novog, osnovano 30. 07. 2003. godine, dobilo je licencu za pružanje servisa telefonskih govornica na području opštine Herceg Novi u junu ove godine, te još nije počelo sa pružanjem servisa.

Broj javnih telefonskih govornica

Montenegro Card u funkciji ima oko 250 javnih telefonskih govornica instaliranih u većini gradova Crne Gore. Zbog potreba turizma, broj javnih govornica se povećava u primorskim mjestima. Stoga, je u periodu od 1. maja do 31. oktobra bilo instalirano 545 javnih telefonskih govornica. U Pošti Crne Gore d.o.o. trenutno je u funkciji 400 javnih telefonskih govornica.

Na bazi podatka o ukupnom broju govornica Montenegro Card-a i Pošte Crne Gore d.o.o. dobija se pokazatelj od prosječno 1,041 javnih telefonskih govornica na 1.000 stanovnika, a u ljetnjem periodu je taj pokazatelj povećan na 1,52. Uporedni podaci sa državama kandidatima za pristup EU su dati na sljedećem dijagramu (1):

Kao što se sa grafikona može vidjeti Crna Gora ima najmanje javnih telefonskih govornica na 1000 stanovnika, u odnosu na razmatrane države.

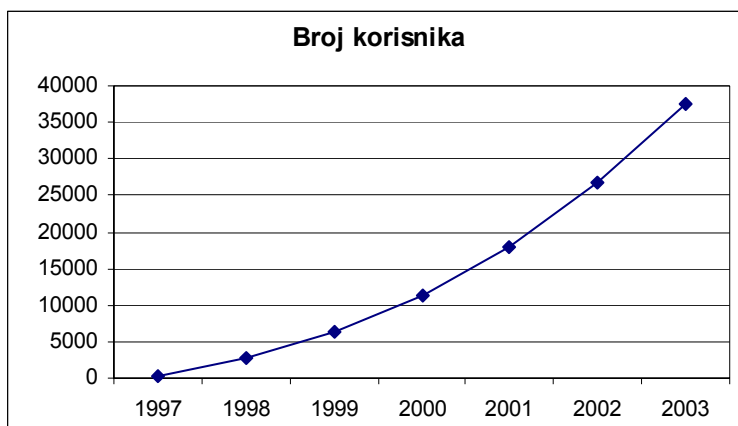
INTERNET SERVIS

U Crnoj Gori Internet servis provajderi treba da posjeduju Opštu licencu za obavljanje djelatnosti dobijenu od Agencije za telekomunikacije. U 2003. godini po osnovu dobijenih licenci ovom djelatnošću su se bavila dva Internet servis provajdera i to: Internet Crna Gora, koji je počeo sa radom 1997. (licenca izdata od Agencije početkom 2002. godine), i MontSky - Informatika Montenegro, koji je počeo sa radom u oktobru 2003. godine iako je dobio licencu još 2002. godine.

Internet servis provajderi nude širok spektar servisa koji uključuju pružanje usluga fizičkim i pravnim licima putem dial-up-a, iznajmljenih linija, VPN⁴, web hostinga, web dizajna i drugih usluga. Obzirom na vrijeme početka rada MontSky-a, Internet Crna Gora je dominantan operator u Crnoj Gori i ima skoro 100% udjela na tržištu.

Broj korisnika i kapaciteti

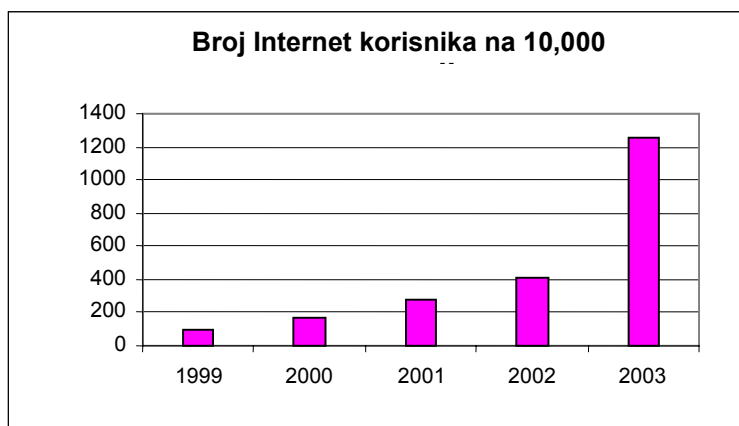
Grafik koji sadrži broj dial-up pretplatnika Interneta u Crnoj Gori u 2003. godini sa uporednim podacima iz prethodnih godina potvrđuje trend visoke stope rasta u posmatranom periodu.

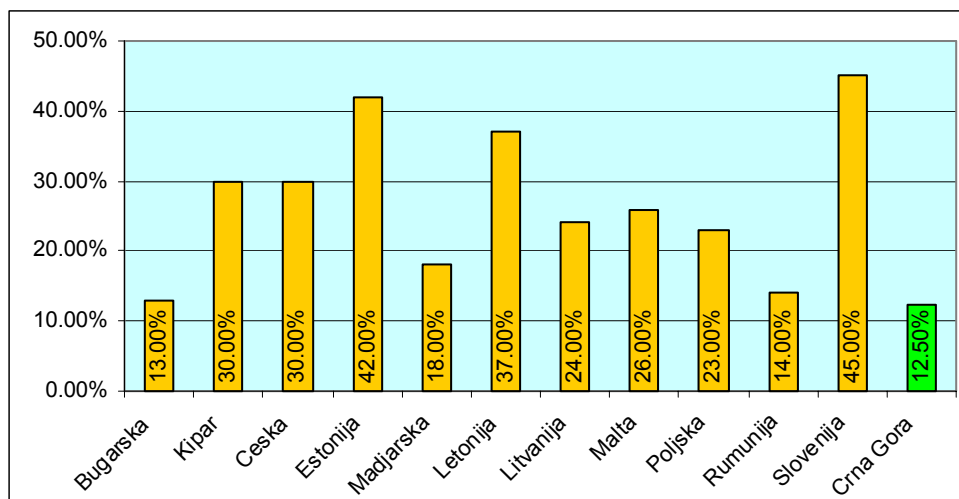
Broj dial-up pretplatnika Internet Crna Gora u odnosu na 2002. godinu se povećao za 40,1%. Fizička lica su u 2003. godini činila 90% dial-up pretplatnika Internet Crne Gore. Rast broja korisnika koji se prijavljuju kao fizička lica je sve veći u odnosu na segment biznis korisnika. MontSky je na kraju 2003. godine imao 583 dial-up korisnika.

Stopa Internet penetracije (broj Internet korisnika na 10.000 stanovnika) je, takođe, pokazatelj porasta broja korisnika u Crnoj Gori u posmatranom periodu i iznosila je 1250.

⁴ VPN – Virtual Private Network – virtualne privatne mreže

Limitirajući faktor većoj stopi Internet penetracije u Crnoj Gori je niska kupovna moć stanovništva i nedostatak obučenog kadra za informacione tehnologije, kao i edukativnih programa kompjuterskog opismenjavanja koji omogućavaju rastuću upotrebu Interneta. Komparativna analiza stope Internet penetracije u Crnoj Gori sa referentnim pokazateljem u državama Centralne i Jugoistočne Evrope data je na slijedećem grafiku (1).

Na osnovu prethodnog grafika može se zaključiti da se približavamo nivou Internet penetracije nekih država iz regiona, dok za drugima još dosta zaostajemo, međutim nivo penetracije se povećao u odnosu na prošlu godinu sa 6% na 12,5%, što ukazuje da se u budućnosti može očekivati ekspanzija na ovom tržištu kako bude rastao nivo informatičke kulture građana Crne Gore.

UNIVERZALNI SERVIS

U cilju podsticanja privrednog razvoja, uravnoteženijeg rasporeda populacije, eliminisanja nejednakosti između ruralnih i urbanih oblasti i, uopšte, omogućenja svima punog učešća u društvu 21. vijeka, Crna Gora je Zakonom o telekomunikacijama prihvatila koncept univerzalnog servisa.

Ovim zakonom je propisano da Ministarstvo nadležno za poslove telekomunikacija donosi propise o uslovima pružanja univerzalnih servisa i procedurama koje se primjenjuju u finansiranju tog servisa. Takođe, Zakonom je ovom ministarstvu dato u nadležnost da određuje pružaoce univerzalnog servisa kao i početnu grupu univerzalnih servisa koja treba da obuhvati:

- pristup servisu javne fiksne telefonije,
- jednak pristup i prihvatljivost javno raspoloživih telefonskih servisa za korisnike invalide i korisnike sa posebnim socijalnim potrebama ,
- besplatan pristup hitnim službama,
- pristup službama operatora i servisu telefonskog imenika.

Pri tom je grupa univerzalnih servisa promjenljiva kategorija koju periodično utvrđuje nadležno ministarstvo.

Međunarodno normiranje ove problematike u 2003. godini su obilježila dva momenta. Prvo je u junu mjesecu stupila na snagu nova direktiva EU gdje se više ne definiše davanje pristupa na fiksnu mrežu, nego na fiksnoj lokaciji, što znači da bi u većini slučajeva GSM operatori bili najpovoljniji pružaoци univerzalnog servisa. I drugo, krajem 2003. godine je Svjetski Samit Informatičkog Društva(WSIS) donio deklaraciju kojom se zahtijeva da pristup Internetu uđe u početnu grupu univerzalnih servisa.

U Crnoj Gori ova godina je značila formalno-pravno ukidanje monopola, odnosno ekskluzivnog prava, na servise fiksne telefonije kojim je bila vezana i obaveza pružanja univerzalnog servisa. Imajući to u vidu Agencija je doprinijela procesu stvaranja regulatornog okvira koji će omogućiti efikasno sprovođenje univerzalnog servisa odobravanjem interkonekcionih ugovora GSM operatora. Time je otpočeo proces demonopolizacije usluga Telekoma, koji će se nastaviti liberalizacijom u međunarodnoj telefoniji.

Agencija za telekomunikacije je dostavila tekst nacrtu Pravilnika o univerzalnom servisu Ministarstvu ekonomije, a uporedo vodila i proces javnih konsultacija povodom univerzalnog servisa u sklopu konsultativnog procesa na dokument Liberalizacija sektora telekomunikacija, koji

se nastavio i kroz Drugu konferenciju koju je Agencija organizovala na temu «Metodi realizacije univerzalnog servisa».

Svi pristigli komentari iz javnog konsultativnog procesa i iskustva i rešenja prezentirana na Konferenciji pomoći će i nadležnom Ministarstvu da donese Pravilnik o univerzalnom servisu i Agenciji da po donošenju Pravilnika sprovodi njegovu primjenu, što joj je i zakonska obaveza.

Ovo pitanje će i dalje biti predmet novih rasprava, a naročito prilikom koncipiranja nove Strategije razvoja telekomunikacija Crne Gore.

LICENCE

Posebne licence za telekomunikacione mreže i telekomunikacione servise

Agencija za telekomunikacije je do sada izdala ukupno 6 posebnih licenci na osnovu kojih djelatnost obavljaju sljedeći telekomunikacioni operatori i pružaoci telekomunikacionih servisa:

1. Telekom Crne Gore A.D.
Licenca za građenje, posjedovanje, eksploataciju i održavanje javne fiksne telekomunikacione mreže u cilju pružanja javnih fiksni telekomunikacionih servisa;
2. ProMonte GSM
Licenca za građenje, posjedovanje i eksploataciju mobilne javne telekomunikacione mreže;
3. Monet d.o.o.
Licenca za građenje, posjedovanje i eksploataciju mobilne javne telekomunikacione mreže;
4. Pošta Crne Gore d.o.o.
Licenca za pružanje servisa javnih telefonskih govornica;
5. Montenegro Card d.o.o.
Licenca za pružanje servisa javnih telefonskih govornica;
6. Bristol d.o.o.
Licenca za pružanje telekomunikacionih servisa javnih telefonskih govornica na teritoriji opštine Herceg Novi

Posebne licence za korišćenje radio-frekvencija

Na osnovu dobijene posebne licence za korišćenje radio-frekvencija od Agencije za telekomunikacije djelatnost obavlja 14 preduzeća i to:

1. Luka Kotor d.d.
Licenca za funkcionalnu radio mrežu i korišćenje radio frekvencija u cilju prenosa, predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti;
2. Plov put – Savezna javna ustanova za uređivanje i održavanje pomorskih plovni puteva (sadašnja Agencija pomorske sigurnosti Bar);
Licenca za funkcionalnu radio mrežu i korišćenje radio frekvencija u cilju obavljanja radio službe za zaštitu ljudskih života i bezbjednosti plovidbe na moru;

3. Republički Seizmološki zavod
Licenca za funkcionalnu radio mrežu i korišćenje radio frekvencija u cilju prenosa seizmičkih telemetrijskih podataka za potrebe svoje djelatnosti.
4. Alivodić Baston d.o.o.
Licenca za radio mrežu i korišćenje radio frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti, izdata 15. 04. 2003. godine, na period od 10 godina. Ovom licencom stavljena je van snage posebna licenca broj 01-42, izdata kod ove Agencije 25. 12. 2002. godine.
5. Alo Taxi. d.o.o.
Licenca za radio mrežu i korišćenje radio frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti, izdata 30. 04. 2003. godine, na period od 10 godina. Ovom licencom stavljena je van snage posebna licenca broj 01-19, izdata kod ove Agencije 31. 03. 2002. godine.
6. Radio Euro Taxi d.o.o.
Licenca za radio mrežu i korišćenje radio frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti, izdata 28. 11. 2003. godine na period od 10 godina.
7. Hemosan d.o.o., društvu za sanitarnu i ekološku zaštitu, proizvodnju i trgovinu
Licenca za korišćenje radio frekvencija u cilju predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti, izdata 24. 06. 2003. godine na period od 10 godina.
8. Organizacija Saveza radioamatera Crne Gore
Licenca za korišćenje radio frekvencija u cilju ostvarivanja amaterskih radio veza, izdata 15. jula 2003. godine na period od 5 godina.
9. Guard Popović Security d.o.o.
Licenca za funkcionalnu radio mrežu i korišćenje radio frekvencija u cilju prenosa, predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti, izdata 20. 08. 2003. godine na period od 10 godina.
10. Pivara Trebjesa A.D. Nikšić,
Licenca za korišćenje radio frekvencija u cilju predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti, izdata 14. 10. 2003. godine na period od 2 godine.
11. Boka Pilot & Tug Boat Services d.o.o.
Licenca za korišćenje radio frekvencija u cilju predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti, izdata 24. 12. 2003. godine, na period od 10 godina.

REPUBLIKA CRNA GORA
AGENCIJA ZA TELEKOMUNIKACIJE
BROJ: 0402-181/11
Podgorica, 10.02.2004 godine

NA OSNOVU CLANA 20, 21 I 22 ZAKONA O TELEKOMUNIKACIJAMA ("SL. LIST RCG", BROJ 59/2000) I CLANA 10 I 11 PRAVILNIKA O NAČINU IZDAVANJA I REGISTRU OPŠTIH I POSEBNIH LICENCI ("SL. LIST RCG", BROJ 8/2002), AGENCIJA ZA TELEKOMUNIKACIJE DONOSI

ODLUKU

**O RASPISIVANJU JAVNOG TENDERA
ZA RADIO MREŽU I KORISĆENJE RADIO FREKVENCIJA
ZA POTREBE VRŠENJA TAKSI DJELATNOSTI**

I Raspišuje se javni tender na radu mreže i korišćenje radio frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti.	VII Tender će se objaviti u službenom jeziku odnosa, Objavljeno kod Republičke Agencije za telekomunikacije na adresi: info@agencija.gov.me
II Telekomunikacioni servis koji je predmet tendera sastoji se od prijema poruka i prijema poruka sa obavezom "bilo kojim" korišćenjem radio frekvencija "bilo kojim" 174.000 Hz sa teletijom opširno.	VIII Krajnji rok za podnošenje ponuda je 09.10.2004. godine do 16.00 sati.
III Podnosiocima licenca	IX Ponuda otvorenog poziva iznosi 15.000.000,00 EUR sa 10% za garanciju podnošenja ponuda, na adresi: info@agencija.gov.me
IV Minimalna ponuda za davanje licence u ovom jednokratna naknada - 2.000.000,00 EUR, mjesečna naknada - 100.000,00 EUR.	XI Ponuda treba da sadrži jedan original i 3 kopije.
V Agencija će naprovođuju ponudu malim izkupitno na osnovu posebnog imena.	XII Tenderna dokumentacija za podnošenje ponuda može se preuzeti u Agenciji za telekomunikacije na adresi u opštinu 20000 EUR na dan sadržaj Agencije za telekomunikacije broj 92005-031-0-3000007.
VI Ponude se mogu dostaviti Agenciji za telekomunikacije neposredno ili putem pošte u zatvorenoj i nepočastnoj kopiji, sa naznakom: "Tenderni poziv raspisivanjem javnom tenderom" i "Na otvorenoj prijavi otvaranjem otvorenja ponuda", na adresu: Agencija za telekomunikacije, Podgorica, Bulevar Hercegovce br.1.	XIII Nedopunjene i nepotpune ponude neće se razmatrati.

Kontakt osoba: Sanjka Jovčević
tel: 020/241 000
fax: 020/241 000
e-mail: agencija@ag.gov.me

12. Fakultet za pomorstvo Kotor

Licenca za postavljanje i korišćenje GMDSS radio opreme i korišćenje radio frekvencija za svoje potrebe, izdata 23. 04. 2004. godine, na period od 5 godina.

13. Konzulat Sjedinjenih američkih država

Licenca za funkcionalnu radio mrežu i korišćenje radio frekvencija u cilju prenosa, predaje i prijema poruka za potrebe svoje djelatnosti, izdata 01. 04. 2004. godine, na period od 10 godina.

14. Bell Pagete Bell Message d.o.o.

Licenca za javnu telekomunikacionu mrežu za jednosmjerno pozivanje osoba i za radio mrežu i korišćenje radio frekvencija za potrebe vršenja taksi djelatnosti, izdata 17. 06. 2004. godine na period od 10 godina. Ovom Licencom stavljene su van snage posebna licenca broj 01-22 i posebna licenca broj 01-53.

Prilikom izdavanja licenci, sprovedeni su javni tenderi, poštovani principi transparentnosti i učešća korisnika licenci u kreiranju pojedinih uslova licenci u okvirima koji omogućavaju poštovanje Zakona o telekomunikacijama i donijetih propisa.

Opšte licence

Na osnovu dobijene opšte licence od Agencije za telekomunikacije djelatnost obavljaju 5 preduzeća:

1. Internet Crna Gora d.o.o.

Licenca za pružanje servisa mreža sa dodatom vrijednošću;

2. PTT inženjering d.o.o.

Licenca za građenje, održavanje i unapređenje javne fiksne telekomunikacione mreže;

3. Informatika Montenegro d.o.o.

Licenca za pružanje servisa mreža sa dodatom vrijednošću;

4. G-Net d.o.o.

Licenca za građenje, održavanje i unapređenje javne fiksne telekomunikacione mreže;

5. Network Communication d.o.o.

Licenca za građenje, održavanje i unapređenje javne fiksne telekomunikacione mreže.

Govorni automati

Na osnovu člana 17 Zakona o telekomunikacijama, Agencija određuje telekomunikacione aktivnosti za koje nije potrebna licenca, odnosno koje su u slobodnom režimu. Takvim telekomunikacionim aktivnostima pripada i pružanje usluga putem govornih automata.

Do sada je registrovano 15 preduzeća koja pružaju telekomunikacione usluge putem govornih automata i to su:

- Bell Pagette Bell Message
- Phone Collect Partners d.o.o
- Atel d.o.o.
- Queen.Astro d.o.o.
- Utel Com d.o.o.
- Zire d.o.o.
- Montenegrotrade d.o.o.
- Baronica SRK
- Gras d.o.o.
- NLO Company d.o.o
- CGD Link d.o.o.
- Astermont d.o.o
- Fert d.o.o.
- Satir d.o.o
- PMU-SICG

MONITORING SISTEM CRNE GORE

Zakonom o telekomunikacijama definisano je da, radio frekvencijskim spektrom upravlja Agencija u skladu sa Planom namjene i Planom raspodjele radio frekvencija. Ova odredba Zakona precizira da je kontrola radio-frekvencijskog spektra, kao dio upravljanja spektrom, u neposrednoj i potpunoj nadležnosti Agencije koja je obavezna da koncipira, projektuje, uspostavi i održava sistem kontrole radio-frekvencijskog spektra u Crnoj Gori.

Monitoring radio-frekvencijskog spektra, na teritoriji Republike Crne Gore, vršen je sve do 1999. godine, preko jednog ispitno-mjernog centra lociranog u Baru (lokacija Crni Rt kod Sutomora). Lokacija ovog centra je svojevremeno određena tako da se mrežom ispitno-mjernih centara adekvatno pokriva teritorija SFRJ. Raspadom SFRJ koncept monitoringa je u mnogome poremećen. Monitoring u Crnoj Gori ostao je ograničen samo na primorski dio Republike. Naime, sa pomenute lokacije nijesu se mogli pratiti emisijski parametri mnoštva licenciranih predajnika širom Crne Gore. Takođe, ispitno-mjerni centar na Crnom Rtu nije bio povezan sa ostalim centrima u SRJ i sa svojim kadrovskim i tehničkim potencijalima nije mogao odgovoriti novim potrebama i novim tehnologijama u radio-komunikacijama. Centar je egzistirao sve do NATO intervencije 1999. godine. Tehnički resursi Centra su u NATO bombardovanju teško oštećeni i onesposobljeni za dalji rad. Od tog momenta Crna Gora nema nikakav monitoring RFS-a.

Uzimajući gore navedene činjenice u obzir, Agencija za telekomunikacije imenovala je Ekspertski tim za izradu Elaborata o osnovama tehničke dokumentacije za realizaciju kontrole radiofrekvencijskog spektra u Crnoj Gori. Članovima Ekspertskog tima dat je zadatak da se jasno ukaže na svrhu i značaj monitoringa radio frekvencijskog spektra za državu, da se prezentira presjek sadašnjeg stanja po pitanju mogućnosti monitoringa radio frekvencijskog spektra u Crnoj Gori i utvrde opsezi frekvencija koje podliježu monitoringu kao i predloži optimalna koncepcija sistema za monitoring radio frekvencijskog spektra u Republici, sagledaju prostorne i druge mogućnosti izgradnje objekata za ovu namjenu i odrede njihove makro lokacije i dispozicije, predloži način povezivanja i komunikacije objekata za monitoring, definišu osnovne funkcionalne, tehničke i tehnološke karakteristike objekata i opreme za monitoring, uvažavajući domaće i međunarodne standarde.

Analizom trenutnog stanja u Crnoj Gori, Ekspertski tim je jasno ukazao da se sa postojećom opremom u Crnoj Gori ne mogu zadovoljiti zahtjevi u oblasti monitoringa radio frekvencijskog spektra, te da nema osnova za oslanjanje na postojeće resurse, već se mora pristupiti etapnoj izgradnji kontrolno mjernog sistema Republike i to kroz 4 faze:

- **Prva faza:** Izrada Glavnog kontrolno mjernog centra u Podgorici sa nabavkom i ekipiranjem mobilne kontrolno mjerne stanice koja bi se

iskoristila za potrebna mjerenja radi izrade odgovarajućih projekata za daljinski upravljane kontrolno mjerne stanice, kao i realizacija kontrolno mjerne stanice na Crnom Rtu;

- **Druga faza:** Implementacija daljinski upravljanih kontrolno mjernih stanica značajnih sa stanovišta monitoringa pograničnih područja Crne Gore, nabavka vozila za goniometrisanje i prerastanje kontrolno mjerne stanice na Crnom Rtu u regionalnu kontrolno mjernu stanicu sa posadom;
- **Treća faza:** Implementacija daljinski upravljanih kontrolno mjernih stanica za monitoring frekvencija na područjima centralnog dijela teritorije Crne Gore i
- **Četvrta faza:** eventualna izgradnja daljinski upravljanih kontrolno mjernih centara lokalnog značaja.

Ovim dokumentom i zaključcima donešenim od strane Ekspertskog tima, date su dobre smjernice koje Agencija za telekomunikacije koristi u postupku koncipiranja, projektovanja i uspostavljanja kontrolno mjernog sistema Republike Crne Gore.

U skladu sa smjernicama i zaključcima nastavljene su aktivnosti na realizaciji izuzetno značajnog projekta monitoringa radio frekvencijskog spektra.

Agencija je pokrenula aktivnosti na izradi Glavnog projekta za izradu Glavnog kontrolno mjernog centra u Podgorici, kao i aktivnosti na definisanju imovinsko pravnih odnosa mikrolokacije Glavnog kontrolno mjernog centra u Podgorici i mikrolokacije kontrolno mjerne stanice na Crnom rtu u Sutomoru.

Treba istaći i da je Agencija 14. jula raspisala Međunarodni javni tender za nabavku opreme, uređaja i vozila za mobilnu kontrolno mjernu stanicu.

PRAVNA REGULATIVA

Agencija za telekomunikacije je u cilju obavljanja poslova iz Zakonom definisanih nadležnosti, izradila set pravilnika rukovodeći se važećim principima i direktivama Evropske Unije, Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU) kao i drugih relevantnih međunarodnih institucija, a pri tome koristeći i regulatornu praksu zemalja kako članica tako i kandidata za ulazak u Evropsku Uniju.

Tokom 2003. i 2004. godine donijeti su i stupili na snagu slijedeći pravilnici:

Pravilnik o uslovima pružanja servisa javnih telefonskih govornica (“Službeni list Republike Crne Gore”, broj 14/2003); Pravilnikom su definisani uslovi postavljanja javnih govornica na javnim površinama, uslovi pod kojim pravna lica ili preduzetnici mogu pružati servise javnih telefonskih govornica, funkcionalni zahtjevi i minimalni tehnički uslovi koje treba da ispunjavaju pružaoci servisa, obaveze u pokriću troškova pružanja univerzalnog servisa kao i obaveze koje se tiču uspostavljanja interkonekcije i tarifa za pružanje ovog servisa.

Pravilnik o amaterskim radiokomunikacijama (“Službeni list Republike Crne Gore”, broj 30/03); Ovim pravilnikom propisuju se uslovi rada radioamaterskih operatera, vrste radioamaterskih stanica, tehnički uslovi za njihovo korišćenje (frekvencijski opsezi, vrste rada i dopuštene snage), osnove za sastavljanje i korišćenje pozivnih znakova i znakova identifikacije emisija amaterskih stanica, kao i uslovi pod kojim radioamateri strani državljani mogu raditi na teritoriji Republike Crne Gore.

Pravilnik o zaštiti korisnika javnih telekomunikacionih servisa (“Službeni list Republike Crne Gore”, broj 63/03); Pravilnikom se uređuje zaštita prava korisnika javnih telekomunikacionih servisa i postupak rješavanja prigovora korisnika na račune telekomunikacionih usluga u cilju implementacije odredaba Zakona o telekomunikacijama kao i prakse proistekle iz preporuka Evropske Unije i Međunarodne unije za telekomunikacije.

Pravilnik o obrascima i naknadama za izdavanje dozvola za radio stanice (“Službeni list Republike Crne Gore”, broj 66/03); Pravilnikom se propisuju obrasci, format i naknade za izdavanje dozvola za: radio stanice, stanice na vazduhoplovu i plovilu, stanice za strana pravna i fizička lica i za radioamatersku stanicu.

Pravilnik o uslovima korišćenja uređaja kratkog dometa koji se koriste za lokalne radio mreže u frekvencijskom opsegu 2 400 do 2 483, 5 MHz (“Službeni list Republike Crne Gore”, broj 32/04);

Tokom 2003. i 2004. godine Agencija je uradila i otpočela izradu sljedećih pravilnika:

- **Nacrt Pravilnika o univerzalnom servisu** - dostavljen Ministarstvu ekonomije, koje na osnovu Zakona o telekomunikacijama donosi propise o uslovima pružanja univerzalnih servisa i procedurama koje se primjenjuju u finansiranju tog servisa

- **Predlog izmjene Pravilnika o utvrđivanju visine naknada za registraciju i naknada za licence telekomunikacionih operatora i pružalaca telekomunikacionih servisa** – dostavljeno ministarstvu ekonomije tokom 2003. godine, očekujemo da Ministarstvo ekonomije usvoji ovaj Prijedlog.
- **Nacrt Pravilnika o kvalitetu servisa govorne telefonije** – urađena radna verzija koja je prosljeđena telekomunikacionim operatorima radi davanja sugestija
- **Pravilnik o sadržaju i načinu izrade tehničke dokumentacije za telekomunikacione mreže i telekomunikacione servise** – urađena inicijalna verzija koja je prosljeđena telekomunikacionim operatorima radi davanja sugestija
- **Nacrt Pravilnika o tarifama telekomunikacionih operatora i pružalaca telekomunikacionih servisa**
- **Nacrt Pravilnika o standardizaciji i sertifikaciji**
- **Plan namjene frekvencija**
- **Plan numeracije**
- **Nacrt Pravilnika o numeraciji**
- **Nacrt pravilnika o načinu pružanja internet usluga**

ZAŠTITA INTERESA KORISNIKA I RJEŠAVANJE SPOROVA

Implementirajući Zakon o telekomunikacijama Agencija za telekomunikacije je tokom 2003. godine donijela Pravilnik o zaštiti korisnika javnih telefonskih servisa, kojim se uređuje zaštita prava korisnika i postupak rješavanja prigovora korisnika na račune telekomunikacionih usluga.

Pri izradi ovog Pravilnika Agencija je primijenila Direktive Evropskog parlamenta i Evropskog Savjeta, Preporuke ITU kao i najbolju regulatornu praksu u državama članicama EU.

Pravilnik obuhvata regulisanje osnovnih i drugih prava kao što su:

- pristup javnoj telekomunikacionoj mreži;
- nesmetana i kvalitetna upotreba telekomunikacionih servisa;
- detaljan račun sa cijenom telekomunikacionih servisa u formi koja omogućava kontrolu utroška i
- tajnost telekomunikacija.

Među ostalim pravima utvrđenim ovim Pravilnikom, značajno je istaći da korisnik ima pravo da odredi pružaocu servisa maksimalni iznos koji želi platiti za određeni servis u toku obračunskog perioda, pri čemu će pružalac servisa na odgovarajući način obavijestiti korisnika o dostizanju određenog maksimalnog iznosa.

Korisnik takođe ima pravo da od pružaoca servisa zahtijeva onemogućavanje pristupa određenim servisima, blokovima ili pozivnim brojevima.

Tokom 2003 godine, broj korisnika koji se obratio Agenciji za telekomunikacije prigovorom na račune telekomunikacionih usluga je bio u visini podnijetih prigovora iz predhodne godine. Prilikom pokretanja postupka preispitivanja visine ispostavljenih telefonskih računa korisnici su posebno osporavali činjenice iz evidencije obavljenih razgovora da su obavili telefonske razgovore sa inostranstvom preko brojeva 99.....tj. prilikom korišćenja Internet usluga.

Agencija je u saradnji sa Internetom Crne Gore obavijestila korisnike Internet usluga na činjenicu da je Internet servis zasnovan na kompleksnoj tehnologiji koju čine javni i privatni komunikacioni sistemi, te da je učestala pojava da korisnici Internet servisa neopreznim pristupom pojedinim udaljenim sajtovima, nesvjesno ili iz neznanja prihvataju vrlo negativne uslove koji su definisani za korišćenje takvog sajta.

Inače, za očekivati je povećanje broja prigovora u ovoj godini, s obzirom da su pomenutim Pravilnikom proširena prava korisnika, a sami korisnici u neposrednom kontaktu sa Agencijom i medijskom prezentacijom Pravilnika o zaštiti korisnika polako postaju svjesni tih prava.

SAVJET AGENCIJE ZA TELEKOMUNIKACIJE

U martu mjesecu 2004. godine, shodno odredbama Zakona o telekomunikacijama, imenovano je stručno konsultativno tijelo - Savjet Agencije za telekomunikacije.

Imenovani članovi Savjeta su:

- prof. dr Ljubiša Stanković, dipl. el. inž, predsjednik
- prof. dr Milica Pejanović Đurišić, dipl. el. inž.
- prof. dr Ivo Kostić, dipl. el. inž.
- Slobodan Pavličić, dipl. el. inž.
- Ljubomir Spasojević, dipl. pravnik
- Slobodan Vujadinović, dipl. ekonomista

Nadležnosti Savjeta Agencije za telekomunikacije su sljedeće:

- Razmatra i ocjenjuje dostignuti nivo implementacije Zakona o telekomunikacijama, domaćih i međunarodnih standarda i propisa iz oblasti telekomunikacija i daje Agenciji mišljenje i sugestije u vezi s tim;
- Razmatra Predlog Plana razvoja telekomunikacija i daje sugestije za izmjene i dopune istih;
- Razmatra predloge regulative iz oblasti telekomunikacija;
- Ocjenjuje dostignuti nivo liberalizacije tržišta i stepen konkurencije i predlaže mjere poboljšanja;
- Učestvuje u javnom konsultativnom procesu kojeg vodi Agencija za telekomunikacije;
- Radi na organizaciji međunarodnih i regionalnih seminara i naučnih skupova vezanih za razvoj telekomunikacija i učestvuje u njihovom radu;
- Saraduje sa međunarodnim organizacijama u oblasti telekomunikacija i u skladu sa posebnim ovlaštenjima reprezentuje Agenciju za telekomunikacije u tim organizacijama;
- Razmatra planove edukacije stručnog kadra Agencije i daje odgovarajuće predloge;
- Razmatra pojedina konkretna pitanja od vitalnog značaja za razvoj telekomunikacija sa stanovišta ostvarenja principa transparentnosti i nediskriminatornosti;
- Radi i na drugim pitanjima po predlogu članova Savjeta i stručnih službi Agencije za telekomunikacije

ODNOSI SA JAVNOŠĆU

U cilju potpune transparentnosti i upoznavanja javnosti sa aktivnostima koje se planiraju ili sprovode, Agencija za telekomunikacije veliku pažnju posvećuje otvorenoj saradnji i komunikaciji sa medijima po svim pitanjima, kako putem direktno ostvarenih kontakata tako i putem Internet prezentacije Agencije.

Tokom 2003. godine rad Agencije je praćen kako od strane dnevne tako i periodične štampe, a bili su zapaženi i nastupi predstavnika Agencije u emisijama televizijskih stanica. Ukupno je objavljeno 47 članaka, od čega 39 u dnevnim izdanjima koja se štampaju u Crnoj Gori i 8 članaka u periodičnim izdanjima. Predstavnici Agencije su učestvovali i u emisijama televizijskih stanica: RTV Crne Gore, IN TV, Pink International TV, MBC.

Prateći savremene informacione i telekomunikacione tehnologije i trendove, a u želji da svim zainteresovanim pojedincima i poslovnim krugovima u zemlji i svijetu učinimo dostupnim informacije koje se odnose na sektor telekomunikacija u Crnoj Gori, izrađena je i redovno se ažurira Internet prezentacija Agencije koja osim naše ima i verziju na engleskom jeziku.

Prezentacija obuhvata sljedeće segmente: O Agenciji, Direktor, Savjet Agencije, Regulativa, Licence, Članci, Izvještaji, Javni konsultativni procesi, Linkovi, Fotografije, Kontakti, Javne konsultacije, Međunarodne konferencije.

From: "Mann, Koster" <kmann@emc-database.com>
To: <agentel@cg.yu>
Sent: Wednesday, May 05, 2004 1:13 PM
Subject: Monthly mobile report

Dear,

I work for EMC, an analysis company based in the UK. I am researching the Montenegro mobile market and have seen the Monthly reports on the Agency web site.

However, they do not state the total number of mobile and prepaid subscribers in Montenegro, only the market share. Would it be possible for you to tell me this information for the end of March 2004.

I would be very grateful for your help.

Best regards,

From: "Katherine Shields" <KatherineShields@eiu.com>
To: <agentel@cg.yu>
Sent: Monday, July 12, 2004 11:54 AM
Subject: Information request on Telekom Crne Gore

Dear

Thanks you very much for offering your assistance. As I said on the phone, I work for the Economist Group, publisher of the Economist Newspaper Ltd. Our office in Vienna is involved in researching the markets of central and eastern Europe.

We are currently writing reports on privatisation in this region, and I am most interested in finding out about the privatisation of Telekom Crne Gore. I'd like to know if you have any public information on the financial worth of the company.

Perhaps you could send me the most recent financial report for 2003/04? Or some other information about revenues/profits last year.

I'd be grateful if you could send this information at your earliest convenience.

Thanks in advance for your help

Very best regards
Katherine Shields

Internet prezentacija Agencije se može vidjeti na adresi www.agentel.cg.yu

Redovnu komunikaciju sa svim zainteresovanim subjektima ostavrujemo i putem elektronske pošte (e-maila) pri čemu korisnicima obezbjeđujemo dodatne informacije po njihovom zahtjevu, a koje se između ostalog odnose i na stepen liberalizacije telekomunikacionog sektora kao i na stanje telekomunikacionog tržišta u Crnoj Gori.

Javni konsultativni proces

Agencija za telekomunikacije kao jedan od najefikasnijih načina za ostvarivanje kvalitetne komunikacije po određenim značajnim pitanjima kako sa telekomunikacionim operatorima tako i sa krajnjim korisnicima vidi u vođenju javnih konsultativnih procesa po prethodno definisanim pitanjima.

Tokom 2003. godine vođena su dva javna konsultativna procesa i to:

- dokumentu Liberalizacija sektora telekomunikacija, i
- Nacrtu pravilnika o zaštiti korisnika javnih telekomunikacionih servisa.

Konsultativni proces o dokumentu «Liberalizacija sektora telekomunikacija» je otpočeo 26. marta a završen je 4. jula 2003. godine uz aktivno učešće operatora fiksne i mobilne telefonije u Crnoj Gori.

Proces javnih konsultacija o Nacrtu pravilnika o zaštiti korisnika javnih telekomunikacionih servisa počeo je 22. aprila a završen je 25. jula 2003. godine. U toku procesa aktivno su učestvovali ProMonte, Monet, Telekom, Privredna komora Crne Gore i Grupa za promjene. Završne diskusije po pitanju zaštite korisnika vođene su i tokom trajanja Međunarodne konferencije «Regulatorna djelatnost u sektoru telekomunikacija» koja je u organizaciji Agencije za telekomunikacije održana u periodu od 28. septembra do 01. oktobra 2003. godine u Budvi.

Sva dokumenta i zaključci kao i pristigli komentari tokom vođenja konsultativnih procesa dostupni su na Internet prezentaciji Agencije na adresi: www.agentel.cg.yu/konsultacije/konsultacije.htm.

INTERKONEKCIJA

 bezbjeđivanje interkonekcije između javnih telekomunikacionih mreža pod pravednim, proporcionalnim i nediskriminatornim uslovima je esencijalna i neophodna premisa za razvoj otvorenog i konkurentnog tržišta, ukoliko se: omogućava interoperativnost *end-to-end* servisa, povećava opseg izbora za krajnje korisnike, stimuliše ulazak na tržište novih operatora, omogućava novim operatorima pristup postojećim korisnicima i reduciraju troškovi pružanja telekomunikacionih servisa.

Aktivnosti Agencije za telekomunikacije po pitanju interkonekcije

Agencija za telekomunikacije je tokom aprila 2003. godine na zahtjev Telekom-a Crne Gore, dala mišljenje o problemu koji je nastao različitim tumačenjem pitanja obračuna interkonekcije između Telekom-a Crne Gore i mobilnih operatora ProMonte-a i Monet-a, čime je ovaj problem razriješen.

Agencija je, takođe, inicirala sastanak između GSM operatora Monet-a i ProMonte-a, koji je održan krajem septembra, na kome su razmatrana pitanja direktnog povezivanja ovih operatora. Kao rezultat tog sastanka došlo je do potpisivanja Ugovora o interkonekciji između Monet-a i ProMonte-a koji je dostavljen krajem 2003. godine Agenciji, radi registracije i provjere njegove usklađenosti sa Zakonom o telekomunikacijama. Nakon provjere usklađenosti ovog Ugovora sa Zakonom, Agencija je zatražila od ugovornih strana da izmijene pojedine odredbe Ugovora, koje nijesu bile u skladu Zakonom. Ugovorne strane su u predviđenom roku izvršile neophodne izmjene i dostavile ih Agenciji.

Agencija je početkom septembra dala saglasnost na zahtjev ProMonte-a za direktno povezivanje sa Mobtel-om, GSM operatorom iz Republike Srbije.

Agencija je tokom 2003. godine preduzela i niz aktivnosti, na zahtjev operatora, po pitanju neregularnog rutiranja telefonskog saobraćaja iz Republike Srbije. Naime, prema podacima koje su operatori dostavili Agenciji može se primijetiti smanjenje dolaznog međunarodnog telefonskog saobraćaja, pri čemu je registrovan rast dolaznog telefonskog saobraćaja iz Republike Srbije. Ova pojava je posljedica alternativnog usmjeravanja dolaznog međunarodnog saobraćaja, tako da se zaobilaze međunarodne centrale fiksnih telekomunikacionih operatora u Srbiji i Crnoj Gori. Nakon razmatranja podataka o saobraćaju, Agencija je uputila dopis Ministarstvu saobraćaja i telekomunikacija Republike Srbije, kao nadležnom organu u sektoru telekomunikacija, kojim traži da se preduzmu sve raspoložive zakonske mjere kako bi se spriječilo neregularno rutiranje dolaznog međunarodnog telefonskog saobraćaja. Agencija je, takođe, predložila kao najbolje rješenje potpisivanje ugovora o interkonekciji između fiksnih telekomunikacionih operatora u Srbiji i Crnoj Gori, u što kraćem roku.

Tarife za interkonekciju

Tarife za interkonekciju Telekom-a Crne Gore su, u 2003. godini, ostale nepromijenjene u odnosu na 2002. godinu. Tarife koje Telekom Crne Gore naplaćuje za terminiranje poziva u svoju mrežu mobilnim operatorima su date u sljedećoj tabeli:

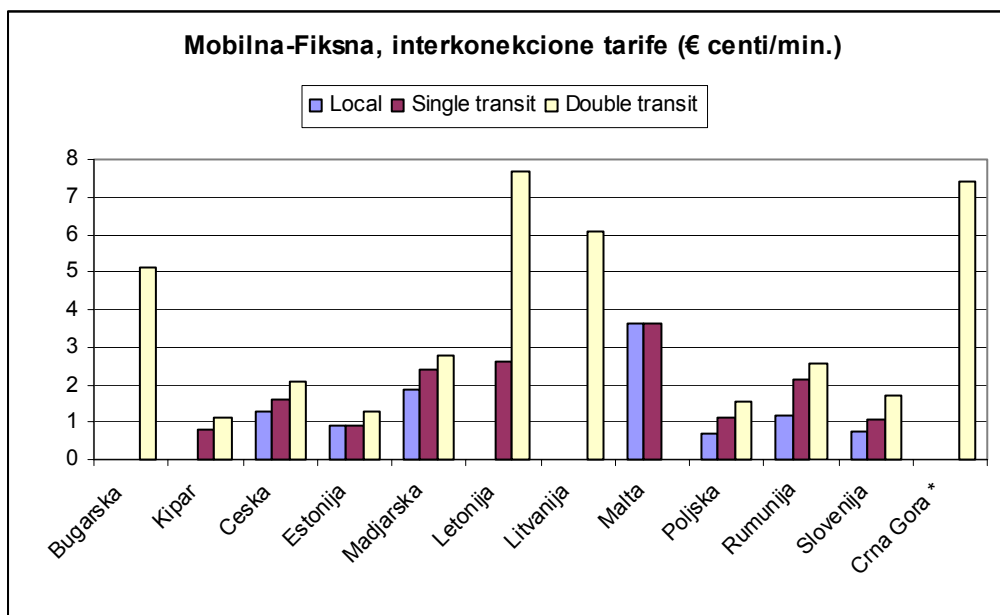
	Tarifa u € centima/min.
Terminacija poziva iz mobilnih mreža	7.4

Tarife koje naplaćuju mobilni operatori za terminaciju poziva su date u sljedećoj tabeli:

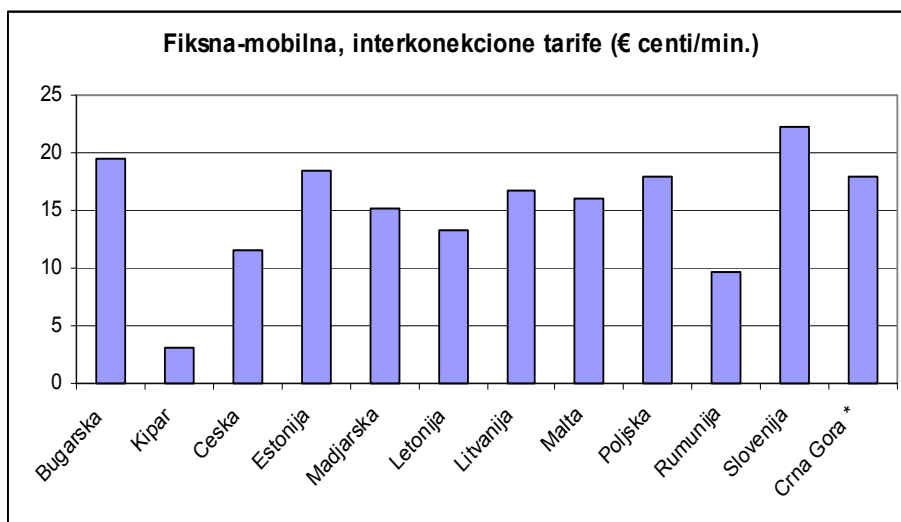
	Tarifa u € centima/min.
Terminacija poziva iz fikne mreže	17.9
Terminacija poziva iz mobilne mreže	3

Činjenica da su tarife za interkonekciju za pozive mobilna-mobilna mnogo niže nego za pozive fiksna-mobilna, dovodi do zaključka da tarife za terminaciju u mobilnu mrežu nijesu troškovno otijentisane, tj. primjenjuju se diskriminatorno.

Na slijedećem grafikonu su prikazane tarife za interkonekciju za pozive iz mobilne mreže u fiksnu mrežu, za države kandidate za pristup EU⁽¹⁾. U nekim državama se ne primjenjuju sva tri tipa interkonekcije (*local, single transit i double transit*), što je slučaj i u Crnoj Gori. Tarife za interkonekciju mobilna-fiksna mreža u Crnoj Gori su iznad prosjeka u ovim državama, a daleko iznad prosjeka u državama EU.

Na grafikonu prikazani su uporedni podaci za interkonekcione tarife za pozive iz fiksne u mobilnu mrežu (1). Kao što se sa grafikona vidi, ove tarife su na sličnom nivou kao i tarife u državama kandidatima za pristup EU, a takođe su na nivou prosjeka u državama EU.

TARIFNA POLITIKA

Zakonom o telekomunikacijama utvrđeno je da tarife za javne telekomunikacione servise koji se pružaju na konkurentskim osnovama utvrđuju sami telekomunikacioni operatori i pružaoци telekomunikacionih servisa.

U slučaju da postoji samo jedan javni telekomunikacioni operator ili pružalac javnih telekomunikacionih servisa, ili kada pružalac javnih telekomunikacionih servisa ima značajnu poziciju na tržištu, Agencija utvrđuje, u konsultaciji sa operatorom ili pružaoцем servisa, poseban režim za regulaciju cijena, koji se može primijeniti na javne telekomunikacione operatore ili pružaoce javnih telekomunikacionih servisa.

Agencija određuje tarife koje se primjenjuju u posebnom režimu za regulaciju cijena tako da:

- omogućava nosiocima licenci da pokriju opravdane troškove pružanja servisa, uz povećanje kapitala dovoljno da privuče finansiranje novih investicija,
- podstiče efikasnost funkcionisanja i porast profita kao rezultat smanjenja troškova pružanja servisa, s tim da nosilac licence mora zadovoljiti sve licencom definisane uslove u vezi sa pružanjem i kvalitetom servisa,
- da ne budu diskriminatorne politike, odnosno da nivo i struktura budu povezani sa troškovima pružanja servisa.

U cilju implementacije odredaba Zakona o telekomunikacijama kojim se predviđa ustanovljavanje i administriranje regulatornog okvira za utvrđivanje tarifa za servise javnih telekomunikacionih operatora i pružaoца servisa, Agencija je uradila nacrt Pravilnika o tarifama telekomunikacionih operatora i pružaoца telekomunikacionih servisa.

Predlogom Pravilnika su propisani uslovi i postupak utvrđivanja tarifa telefonskih servisa, kao i postupak davanja, od strane Agencije, saglasnosti na te tarife, kojom one postaju primjenljive. Takođe, propisani su i podaci koje su telekomunikacioni operatori dužni dostaviti Agenciji uz zahtjev za davanje saglasnosti, kao i vremenski rokovi za odluku Agencije po ovim zahtjevima.

Pravilnikom su obuhvaćeni principi na kojima se zasniva vremenski bazirano tarifiranje. Takođe su precizirani: telefonska pretplata, jednokratna naknada za zasnivanje pretplatničkog odnosa (uključujući i slučajeve u kojima se ona ne plaća), selidba telefonskog priključka, promjena pretplatničkog ugovora, besplatni pozivi, tarifni paketi.

Nacrt Pravilnika o tarifama telekomunikacionih operatora i pružaoца telekomunikacionih servisa će biti predmet procesa javnih konsultacija svih zainteresovanih strana nakon čega će Agencija razmotriti sve eventualne primjedbe i sugestije i donijeti konačnu verziju ovog Pravilnika. U okviru ovog procesa, Agencija će u septembru ove godine, organizovati Seminar o regulaciji tarifa u telekomunikacijama.

U 2003. godini Agencija za telekomunikacije je donijela rješenja o davanju saglasnosti na Odluke o utvrđivanju tarifa koje je utvrdio Odbor direktora Telekom-a Crne Gore, a sve u skladu sa članom 29 Zakona o telekomunikacijama.

Agencija je podržala opredjeljenje za ujednačavanje cijena usluga u telefonskom saobraćaju za pozive iz Crne Gore u Srbiju i pozive iz Srbije u Crnu Goru. Ujednačavanje cijena odlaznog i dolaznog fiksnog telefonskog saobraćaja sa Srbijom je na liniji strategije liberalizacije sektora telekomunikacija, koji predpostavlja postepeno povećanje cijena lokalnog i međumjesnog saobraćaja, ali na račun smanjenja cijena međunarodnog saobraćaja.

Tokom 2003. godine Agencija je dala slijedeće saglasnost:

- u martu mjesecu na Odluku o utvrđivanju tarifa za dodjeljivanje četvorocifrene numeracije – 9XXX,
- u junu mjesecu na Odluku o utvrđivanju tarifa za ISDN usluge,
- u junu mjesecu na Odluku o utvrđivanju cijena usluga fiksnog telefonskog saobraćaja sa Republikom Srbijom,
- u oktobru mjesecu na Odluku o utvrđivanju tarifa, numeraciji, uslovima i načinu izdavanja negeografskih kodova 044 i 045, koje je utvrdio Odbor direktora Telekoma.

U decembru mjesecu Agencija za telekomunikacije je izdala rješenje o davanju saglasnosti na Cjenovnik telekomunikacionih usluga u unutrašnjem TF saobraćaju, a na osnovu Odluke koju je utvrdio Odbor direktora Telekoma.

Evidentno je da je, u cilju kompletiranja, Cjenovnik usluga Telekoma Crne Gore, na koji saglasnost daje Agencija za telekomunikacije, potrebno doraditi sa:

- cjenovnikom telekomunikacionih usluga u međunarodnom TF saobraćaju i
- rebalansom tarifa Telekoma Crne Gore.

INSPEKCIJSKI PREGLEDI I TEHNIČKI PRIJEMI

Inspekcija za telekomunikacije nastojala je da u 2003. godini prvenstveno ukaže operatorima na propuste kod objekata od posebnog značaja kako bi ih uz naloge sa krajnje razumnim rokovima doveli u zakonske i licencom definisane okvire.

Osnovni okvir za vršenje inspekcijskog nadzora u 2003. godini obuhvatao je redovne inspekcijske preglede kod telekomunikacionih operatora kao i kontrolu radio frekvencijskog spektra na značajnim lokacijama u Republici.

Kroz redovne inspekcijske preglede, predmet pažnje inspektora prvenstveno su bili zakonitost obavljanja telekomunikacione djelatnosti od strane operatora, kvalitet pružanih usluga, zaštita interesa korisnika (sa posebnim akcentom na ispravnost tarifnih organa, provjeru ulaznih parametara za tarifiranje usluga, korektnu primjenu javno objavljenih cjenovnika, vođenje propisanih evidencija o stanju sistema i sl.), mjere zaštite osoblja i opreme u pogonima telekomunikacionih operatora i slično.

Po ukazanoj potrebi vršeni su i vanredni inspekcijski preglede. Ovi preglede su sprovedeni u cilju rješavanja različitih problema kao što su na primjer bila nedozvoljena zračenja radio-difuznih predajnika, kao i ometanja radio difuznih predajnika od drugih subjekata (otkrivanje izvora ometanja), prijave drugih država o ometanjima sa teritorije Crne Gore, pojava interferencije u GSM opsegu, ugrožavanje mreže Telekomu prilikom izvođenja radova drugih subjekata i slično.

Inspekcija za telekomunikacije je vršila kontrolu radio frekvencijskog spektra na određenim lokacijama u svim gradovima i većim naseljenim mjestima u Republici.

MEĐUNARODNE KONFERENCIJE: “REGULATORNA DJELATNOST U SEKTORU TELEKOMUNIKACIJA” REGFEST

Prva međunarodna konferencija: “Regulatorna djelatnost u sektoru telekomunikacija” – REGFEST, održana je u Miločeru, u sklopu desetog festivala informatičkih dostignuća - INFOFEST 2003. Pošto je ovaj festival tradicionalnog karaktera, a deset godina njegovog uzastopnog održavanja predstavlja jedan značajan jubilej i ukazuje na svu ozbiljnost, uspješnost i opravdanost njegovog postojanja, Agencija za telekomunikacije Crne Gore odlučila je da da svoj doprinos organizovanjem međunarodne Konferencije upravo u sklopu jednog ovakvog festivala i priključi se pozitivnom trendu upoznavanja novih tehnologija i uključivanja šire javnosti u sagledavanje problema i iznalaženje rješenja u okviru onog što se jednom riječju naziva - telekomunikacije.

prof. dr Milica Pejanović Đurišić, Univerzitet Crne Gore – Elektrotehnički fakultet, direktor Agencije Zoran Sekulić i Petar Čupić, šef tehničkog sektora na jednoj od sesija na Prvoj konferenciji

Ideja za okupljanjem ovakve vrste potekla je iz potrebe zaposlenih u Agenciji za telekomunikacije Crne Gore za razmjenu iskustava na polju regulacije telekomunikacionog sektora u regionu. Ta ista potreba prepoznata je od strane ostalih učesnika ove Konferencije. Isti problemi koji se javljaju na malom crnogorskom telekomunikacionom tržištu javljaju se i u svim drugim državama u okruženju, te je, pokazalo se, iskustvo stečeno razmjenu informacija i pojedinačnih rješenja određenih problema u okviru tema koje su raspravljane na Konferenciji, veoma korisno za sve prisutne.

Pitanja koja su raspravljana na osnovu iskustva na polju regulacija telekomunikacionog sektora odnosila su se na: univerzalni servis, interkonekciju, tarife, pitanja zaštite korisnika, novi sistem izdavanja licenci, modele monitoring sistema i tranzicione procese u regulativi, a stavove su ukrstili regulatori telekomunikacionog tržišta i telekomunikacioni operatori.

Cilj Agencije kao organizatora, na ovoj Prvoj konferenciji, bio je otpočeti diskusiju po svim najznačajnijim temama iz oblasti telekomunikacija, podsticanje konkurencije i ulaganje u moderne tehnologije kako bi bile u potpunosti primjenjene u sektoru telekomunikacija, čije stanje je jedan od bitnih pokazatelja razvijenosti društva.

Usvojen je prijedlog Agencije za telekomunikacije Crne Gore je da se ova konferencija održi po drugi put početkom maja 2004. godine, da okupi veći broj regulatora telekomunikacionog tržišta i telekomunikacionih operatora, da se raspravlja samo o jednom pitanju od izuzetne važnosti za sve zemlje regiona: "Metodi realizacije univerzalnog servisa". Na taj način bi se svo raspoloživo vrijeme iskoristilo za detaljno sagledavanje problema i iznalaženje rješenja koji bi bili primjenjivi u praksi. U tom cilju oformljeno je koordinaciono tijelo sastavljeno od predstavnika regulatornih tijela i operatora prisutnih na konferenciji, sa zadatkom da se izvrše pripreme i organizacija Druge Konferencije.

Agencija je tako, poštujući principe javnih konsultacija, organizovala i Drugu međunarodnu konferenciju "Regulatorna djelatnost u sektoru telekomunikacija" – REGFEST, maj 2004 – pod nazivom "Metodi realizacije univerzalnog servisa".

Branimir Gvozdenović, potpredsjednik Vlade Republike Crne Gore na ceremoniji svečanog otvaranja Druge konferencije

Drugu Konferenciju je svečano otvorio gospodin Branimir Gvozdenović, potpredsjednik Vlade Republike Crne Gore, a uslijedile su potom i riječi dobrodošlice domaćina konferencije gospodina Zorana Sekulića, direktora Agencije za telekomunikacije i gospođe Prof. dr Milice Pejanović Đurišić, profesora na Elektrotehničkom fakultetu u Podgorici-katedra Telekomunikacije, koja je kao domaćin i moderator otvorila radni dio konferencije.

Nakon proglašenja Konferencije otvorenom, učesnicima Konferencije se obratio i uvaženi gost iz organizacije INA SETA, Ioannis Konstas iz Grčke koji je ekskluzivno najavio da će se u saradnji sa Agencijom za telekomunikacije Crne Gore u nekoliko narednih mjeseci osnovati čvor organizacije INA SETA u Crnoj Gori. Čvor ove organizacije u Crnoj Gori biće oslonac za promovisanje ciljeva organizacije INA SETA kao i same države Crne Gore – približavanje regiona standardima Evropske Unije i uspostavljanje kvalitetne saradnje između zemalja u regionu, posebno u vezi s regulatornim aktivnostima.

Tokom Konferencije diskutovana su posebno interesantna pitanja vezana za način ostvarivanja univerzalnog servisa: kako odrediti osnovni skup servisa koji bi zadovoljio krajnjeg korisnika i privukao operatore da pružaju takve servise, koji su to operatori koji mogu da pružaju univerzalne servise, načine biranja operatora za pružanje univerzalnih servisa (tenderske procedure) kao i načine organizovanja fonda za finansiranje i implementaciju univerzalnog servisa.

U svojim izlaganjima u okviru panel diskusija, predstavnici operatora dali su ažurne informacije u vezi tehničkih i ekonomskih aspekata pružanja univerzalnog servisa i prezentovali svoje viđenje uređenja pitanja univerzalnog servisa.

Drugi dio konferencije organizovan je u formi okruglog stola čiji su učesnici bili predstavnici Regulatornih Agencija u regionu. Oni su nastojali da prisutnim na konferenciji iznesu postojeće probleme i moguća rješenja u vezi sa specifičnostima politike univerzalnog servisa, kao i da daju pregled situacije u telekomunikacionom sektoru po tom pitanju u regionu Jugoistočne Evrope.

Na osnovu izlaganja učesnika panel diskusija i učesnika okruglog stola, kao i nakon diskusija ostalih učesnika konferencije nametnuli su se sljedeći zaključci druge Konferencije:

1. Polazne osnove za politiku US trebaju biti direktive EU
2. Svaka država pojedinačno, u okvirima koji daju direktive EU, treba napraviti specifičan model implementacije US, zavisno od objektivnih okolnosti
3. Pri kreiranju politike US moraju se objektivno sagledati potrebe stanovništva, planovi i strategije razvoja telekomunikacionog sektora i društva u cjelini, ekonomska snaga svih učesnika u procesu a naročito postojeće stanje javnih mreža, jer je brzina realizacije jedan od ključnih uslova pružanje US
4. Skup usluga koji se zahtijevaju od davaoca US treba biti realan i relativno lako ostvarljiv. Brzina prenosa podataka odnosno pristupa Internetu ne treba biti precizno definisana kako to ne bi bio eliminatorni faktor pri izboru operatora odnosno tehnologije
5. Pri pravljenu koncepcije US, odnosno odluke o izboru operatora, treba imati u vidu da se za pružanje US može uraditi segmentacija i po geografskim zonama i po servisima kao i da se mogu definisati određeni ispomoćni operatori koji pogodnim paketima usluga nadomještaju pružanje US u nekoj zoni dok ona ne bude obuhvaćena mrežom operatora US ili fiksnom mrežom. Na ovaj način se postiže fleksibilno rješenje koje može obuhvatiti razne tehnike (odnosno operatore) pristupa zavisno od specifičnosti pojedine zone, a da se pri tome ne ograničava širenje mreže fiksnog i drugih operatora u zoni
6. Tarifna politika treba da bude takva da interkonekcione tarife računaju samo neto troškove pružanja usluge. Troškovi pružanja US mogu biti samo oni koji su izazvani pružanjem te usluge i verifikuju se od strane regulatora po utvrđenoj proceduri
7. Sredstva fonda US obezbeđuju svi operatori javnih mreža, uključujući i one za prenos podataka. Ova sredstva se obično daju operatoru US (ukoliko su cijene izbalansirane, pa po tom osnovu operator trpi gubitke) ili korisnicima (u slučaju da cijene nisu izbalansirane, što je rjeđi slučaj)

prof. dr Milica Pejanović Đurišić, Univerzitet Crne Gore –
Elektrotehnički fakultet,

Zoran Sekulić, direktor Agencije za telekomunikacije

Ivar Sliper, direktor ProMonte GSM

Miodrag Krunić, tehnički direktor Moneta

Milan Perović, izvršni direktor Telekom Crne Gore

Dejan Jovanović, inženjer u Agenciji za telekomunikacije

Opšti utisak učesnika je da je ova Konferencija postigla svoj osnovni cilj – doprinos kvalitetnijem i efikasnijem postupku uvođenja procedura i utvrđenju novih i inoviranju postojećih propisa u ovoj oblasti, posebno u zemljama koje konkurišu da budu članice EU.

Na kraju treba istaći da su Konferencijama prisustvovali predstavnici četrnaest zemalja regiona i Evrope i to predstavnici regulatornih tijela Slovenije, Mađarske, Rumunije, Grčke, Bosne i Hercegovine, Srbije, Kosova, Hrvatske, Makedonije, Albanije i domaćini iz Crne Gore, zatim predstavnici operatora Norveške, Austrije, Slovenije, Hrvatske, Srbije, Albanije, Kosova, Bosne i Hercegovine i Crne Gore, kao i eksperti iz relevantnih domaćih i međunarodnih institucija koji se bave ovom problematikom. Među njima su bili prof. dr Milica Pejanović Đurišić – Elektrotehnički fakultet Univerziteta Crne Gore, Richard Harris – glavni administrator Evropske Komisije za Jugoistočnu Evropu, Generalni direktorat Informacionog društva iz Brisela, Margit Brandl – podpredsjednik za poslove EU / Siemens AG Beč, Jan Guettler – direktor Cullen Internationala iz Brisela, Tomi Ahonen – konsultant za 3G strategiju, autor vodećih knjiga o 3G biznisu iz Londona, Željko Popović – menadžer za strategijska rješenja kompanije Ericsson Nikola Tesla Zagreb, Ioannis Konstas – glavni koordinator organizacije INA SETA (SouthEastern Europe Telecommunications & Informatics Research Institute) i Andersa Lillehagen iz Telenora Norveška.

Konferencije su svojim interesantnim sadržajima privukle pažnju mnogih medijskih kuća. Velika medijska prezentacija, učinila je, može se konstatovati već nakon prve Konferencije, prepoznatljivost ovakvih konferencija od strane široke javnosti.

Učesnici na Druoi konferenciji

Potrebe Agencije za brzim i kvalitetnim informacijama iz pojedinih sfera telekomunikacija na nivou regiona i Evrope utrle su put ovakvim dešavanjima i već krajem seprembra ove godine pripremamo

Seminar pod nazivom “Regulatorna djelatnost u tarifiranju telekomunikacionih servisa”. Seminar će se održati i ove godine pod okriljem INFOFESTA. Pomoć, saradnja i pokazana spremnost stručnog odbora INFOFEST-a da izađu u susret i pomognu ovakvu ideju rezultovaće kao i do sada u jednoj izuzetnoj organizaciji i dobrom i korisnom druženju i raspoloženju svih prisutnih učesnika.

Međunarodne konferencije i seminari: “Regulatorna djelatnost u oblasti telekomunikacija” predstavljaju veoma bitan segment u razvoju ovog sektora, jer obezbjeđuju usvajanje kvalitetnih znanja i iskustava, odnosno njihov transfer u najboljem smjeru.